

T.C.
DOKUZEYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANNE VE BABASI BOŞANMA SÜRECİNDE OLAN 9-12
YAŞ ÇOCUKLARIN, EBEVEYNLERİNİN EVLİLİK
ÇATIŞMALARINI ALGILAYIŞ DÜZEYLERİ İLE
KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
BELİRLENMESİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

HASİBE ERDEN ÇINAR

İZMİR
2015

T.C.
DOKUZEYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANNE VE BABASI BOŞANMA SÜRECİNDE OLAN 9-12
YAŞ ÇOCUKLARIN, EBEVEYNLERİNİN EVLİLİK
ÇATIŞMALARINI ALGILAYIŞ DÜZEYLERİ İLE
KAYGI DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
BELİRLENMESİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

HASİBE ERDEN ÇINAR

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. HADİYE KÜÇÜKKARAGÖZ

İZMİR

2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘‘Anne ve Babası Boşanma Sürecinde olan 9-12 yaş Arası Çocukların, Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılayış Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: İzmir İli Örneği’’ adlı çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

/ /2015

Hasibe ERDEN ÇINAR

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın her aşamasında bana olan desteği, ilgisi ve katkılarından ötürü, sevgili danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hadiye KÜÇÜKKARAGÖZ' e öncelikli olarak teşekkür etmek istiyorum.

Araştırma sürecinde, çalışmamı destekleyen ve gerekli izinler konusunda her zaman anlayış gösteren, İzmir 13. Aile Mahkemesi Hakimi Ali SOYER'e teşekkür ederim.

Araştırmanın önemli aşamalarından biri olan istatistiksel işlemlerin gerçekleştirilmesinde desteğini ve yardımını esirgemeyen çalışma arkadaşım Psikolog Dr. Ebru TEZCAN'a, bu süreçte moral kaynağım olan dostum ve meslektaşım Emine BAŞYURT'a, araştırma süreci ve verilerin toplanması sırasında samimiyetle yardımcı olan oda arkadaşlarım ve tüm İzmir Adliyesi uzmanlarına teşekkür ederim.

Son olarak, yüksek lisans eğitimim ve tez yazım sürecinde anlayış, sabır ve desteğiyle her an yanımda olan eşim Erkan ÇINAR'a, lisans döneminden bu yana akademik çalışmalar konusunda beni her zaman yüreklendiren ve tez yazım sürecinde yardımlarını esirgemeyen eniştem Prof. Dr. Ercüment Osman SARIHAN'a ve hayatımın her aşamasında beni yüreklendiren ve her zaman desteklerini hissettiren annem Cenani ERDEN, babam Mehmet ERDEN ve ablalarım Fulya ERDEN SARIHAN ve Müge ERDEN USLU' ya içten teşekkürlerimi sunarım...

Hasibe ERDEN ÇINAR

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	İ
TEŞEKKÜR.....	İV
TABLO LİSTESİ.....	İX
EKLER LİSTESİ	Xİ
ÖZET	Xİİ
ABSTRACT.....	XIV

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Araştırmanın Problem Cümlesi.....	2
1.3. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.4.Araştırmanın Amacı	3
1.5. Araştırmanın Önemi.....	4
1.6. Sayıtlar	4
1.7. Sınırlılıklar	4
1.8. Kısaltmalar	6

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Boşanma ve Boşanma Süreçleri.....	7
2.1.1. Boşanma.....	7
2.1.2 Boşanmanın Süreçleri	8
2.2 Boşanma sürecinde 9-12 yaş arası Çocuklar.....	9
2.2.1 Gelişim Durumlarına Göre:.....	10
2.2.2 Okul Dönemi:.....	10
2.2.3 9-12 Yaş:	10
2.3 Evlilik Çatışması	11
2.3.1 Çatışmanın sıklığı-şiddeti-içeriği-çözümü	11
2.4 Kaygı.....	12
2.4.1. Sosyal Kaygı	13
2.4.2 Çocuklarda Kaygı (Anksiyete).....	16
2.5 Konuya İlişkin Araştırmalar.....	17

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli	18
3.2. Araştırma Grubu.....	18
3.3. Veri Toplama Araçları	19
3.3.1. Bireysel Durum Formu	19
3.3.2. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği	19
3.3.3. Spielberger Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (SDSKE)- (State- Trait Anxiety Inventory STAI), Durumluk Kaygı Ölçeği (STAI-S), Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI-T).....	20
3.4. Verilerin Toplanması	21
3.5. Veri Çözümleme Teknikleri.....	21

IV. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	22
4.2. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Grubundaki Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyleri	26
4.2.1. Çocukların Yaşlarına Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	26
4.2.2. Çocukların Cinsiyetine Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	27
4.2.3. Çocukların Eğitim Durumlarına Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	27
4.2.4. Çocukların Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	28
4.2.5. Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Çocukların Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	28
4.2.6. Babalarının Eğitim Durumuna Göre Çocukların Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	29
4.2.7. Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları.....	29

4.3. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Grubuna Sahip Çocukların Durumluk Kaygı Durumu	30
4.3.1. Yaşa Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu	30
4.3.2. Cinsiyete Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu	30
4.3.3. Eğitim Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu	31
4.3.4. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu	31
4.3.5. Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu.....	32
4.3.6. Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu	32
Tablo 20. Baba Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Durumları	
Kruskal –Wallis testi Sonuçları.....	32
4.3.7. Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu.....	33
4.4. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Grubuna Sahip Çocukların Sürekli Kaygı Durumu	34
4.4.1. Yaşa Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu	34
4.2.2. Cinsiyete Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu	34
4.2.3. Eğitim Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu	35
4.2.4. Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu.....	35
4.2.5. Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu	36
4.2.7. Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu	36

V.BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma.....	41
5.1.1.Araştırmaya Katılan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	41
5.1.2. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyleri ile Durumluk Sürekli KaygıDurumu Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesinde Sosyo- Demografik Özelliklere Göre Değişimlerinin İncelenmesi.....	42

5.1.2.1. Yaş Değişkeni ile Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi	42
5.1.2.2. Anne ve Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Durumluk -Sürekli Kaygı Durumu Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi.....	43
5.1.2.3. Kardeşe Sahip Olma Durumu Değişkeni ile Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Sürekli Kaygı Durumu Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi	44
5.1.2.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Boşanma Sürecindeki Aileye Sahip 9-12 Yaş Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Çatışması Algısı Alt Ölçeğinde Yer Alan “Çatışmazlık Özellikleri, Kendini Suçlama ve Tehdit” Algısı Arasındaki Farklılığın İncelenmesi.....	44
ÖNERİLER.....	46
KAYNAKÇA.....	49
İnternet Kaynağı.....	52
EKLER.....	53

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Örnekleme Yer Alan Çocukların Yaş Dağılımları	22
Tablo 2. Örnekleme Yer Alan Çocukların Cinsiyet Dağılımları	23
Tablo 3. Örnekleme Yer Alan Çocukların Eğitim Durumları Bakımından Dağılımları	23
Tablo 4. Örnekleme Yer Alan Çocukların Psikolojik Destek Alıp, Almadıklarına İlişkin Dağılımları	24
Tablo 5. Örnekleme Yer Alan Çocukların Annelerinin Eğitim Durumları Bakımından Dağılımları.....	24
Tablo 6. Örnekleme Yer Alan Çocukların Babalarının Eğitim Durumları Bakımından Dağılımları.....	25
Tablo 7. Örnekleme Yer Alan Çocukların Kardeş Sahibi Olup Olmadıklarına Göre Verdikleri Cevaplar Bakımından Dağılımları	25
Tablo 8. Yaş Değişkenine Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Kruskal –Wallis Testi Sonuçları.	26
Tablo 9. Cinsiyet Değişkenine Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin t Testi Sonuçları.	27
Tablo 10. Çocukların Eğitim Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları.....	27
Tablo 11. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Ebeveynlerinin Çatışmasını Algılamalarına İlişkin t Testi Sonuçları.	28
Tablo 12. Anne Eğitim Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Kruskal –Wallis Testi Sonuçları.	28
Tablo 13. Baba Eğitim Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Kruskal –Wallis Testi Sonuçları.	29
Tablo 14. Kardeşe Sahip Olmasına Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları.....	29
Tablo 15. Yaş Değişkenine Göre Durumluk Kaygı Duyumuna İlişkin Kruskal–Wallis testi Sonuçları.....	30
Tablo 16. Cinsiyet Değişkenine Göre Durumluk Kaygıya İlişkin t Testi Sonuçları.	30
Tablo 17. Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Duyumlarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları.....	31

Tablo 19. Anne Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Duyumlarına İlişkin	
Kruskal –Wallis testi Sonuçları.....	32
Tablo 20. Baba Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Duyumlarına	
Kruskal –Wallis testi Sonuçları.....	32
Tablo 21. Kardeşe Sahip Olmasına Göre Durumluk Kaygı Duyumlarına İlişkin Mann	
-Whitney U-Testi Sonuçları	33
Tablo 22. Yaş Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Duyumuna İlişkin	
Kruskal –Wallis testi Sonuçları.....	34
Tablo 23. Cinsiyet Değişkenine Göre Sürekli Kaygıya İlişkin t Testi Sonuçları.	34
Tablo 24. Eğitim Durumuna Göre Sürekli Kaygı Duyumlarına	
İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları	35
Tablo 25. Anne Eğitim Durumuna Göre Sürekli Kaygı Duyumlarına İlişkin Kruskal	
–Wallis testi Sonuçları	35
Tablo 26. Baba Eğitim Durumuna Göre Sürekli Kaygı Duyumlarına İlişkin	
Kruskal –Wallis testi Sonuçları.....	36
Tablo 27. Kardeşe Sahip Olmasına Göre Sürekli Kaygı Duyumlarına İlişkin	
Mann -Whitney U-Testi Sonuçları.....	36
Tablo 28. Çocukların Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Ebeveynlerinin	
Evlilik Çatışması Algısının Alt ölçeğinde yer alan Çatışmazlık Özellikleri,	
Kendini Suçlama, Tehdit algısına ilişkin t Testi Sonuçları.....	37
Tablo 29. Çocukların Cinsiyetine Göre Ebeveynlerinin Evlilik Çatışması Algısının	
Alt ölçeğinde yer alan Çatışmazlık Özellikleri, Kendini Suçlama, Tehdit	
algısına ilişkin t Testi Sonuçları.....	38
Tablo 30. Ebeveyn Çatışma Algısı, Durumluk Kaygı Durumu, Sürekli Kaygı	
Durumu Özellikleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları	39

EKLER LİSTESİ

EK-1: Anne Baba Tutum Ölçeği Kullanım İzni	53
EK 2: Spielberger Durumluk-Süreklik Kaygı Envanteri Kullanımı Hakkında	54
EK-3: Kişisel Bilgi Formu	55
EK-4: Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği	57
EK-5: Durumluk Kaygı Ölçeği	60
EK-6: Süreklik Kaygı Ölçeği	62

ÖZET

Bu araştırmada anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş arası çocukların, ebeveynlerinin evlilik çatışmalarını algılayış düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek ve çeşitli değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sahibi olup olmaması, anne ve babanın eğitim durumu ve son 6 aydır psikolojik destek alıp almadığı vb.) farklarını ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırma örneklemini İzmir ili Bayraklı Adliyesinde Aile Mahkemesine boşanmak için başvuran ailelerin 9-12 yaş arasındaki 60 çocuk oluşturmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılan çocuklara verilen ölçekler, çocuklar tarafından uygulanmıştır. Örneklem kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Bireysel Durum Formu (BDF), ikinci veri toplama aracı olarak Grych ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilen, Fışıloğlu ve Ulu (2004) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği yapılan “Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği (CECA)” kullanılmıştır. Üçüncü veri toplama aracı olarak da, Spielberger ve arkadaşları tarafından (1970) de geliştirilmiş, Öner ve Le Compte tarafından (1985)’ te Türk toplumuna uyarlaması yapılan Spielberger Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (SDSKE)” kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplar için t-testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis testi ve Pearson Momentler Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre; araştırmaya katılan çocukların %53.3 erkek, %46.7 kızdır. Anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş grubunda yer alan çocukların yaş grupları değerlendirildiğinde anne ve babalarının evlilik çatışmasını algı düzeyleri noktasında bir farklılığın olmadığı, cinsiyet bakımından değerlendirildiğinde ise kız ve erkek çocuklar arasında da istatistiksel bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan çocukların yaş gruplarına göre ebeveyn çatışma algısı, durumluk ve sürekli kaygı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı saptanmış olmasına rağmen büyük yaş grubundaki çocukların(2002 doğumlu) küçük yaş grubundaki (2005 doğumlu) çocuklara göre çatışmayı daha iyi algıladıkları ve bu durumdan daha az durumluk (anlık) ve sürekli kaygı duydukları söylenebilir. Araştırmaya katılan çocukların

cinsiyetlerine göre ebeveyn çatışma algısı, durumluk ve sürekli kaygı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı saptanmış olmasına rağmen araştırmaya katılan çocukların cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kız çocukların anne ve babası arasındaki çatışmasını ve bu durumdan doğan durumluk sürekli kaygı durumlarının erkek çocuklara göre biraz daha yüksek kaygı duydukları söylenebilir. Araştırmaya katılan çocukların kardeşe sahip olma durumuna göre anne babalarının evlilik çatışmalarını algılamalarında durumluk kaygı durumunun istatistiksel olarak bir farklılığın olmadığı saptanmışken sürekli kaygı durumunda kardeşe sahip olanların olmayanlara göre daha fazla kaygı duyduğu tespit edilmiştir. Bu durumda yaşam yerlerinin belirsizliği ve kardeşlerden ayrılma korkusu sürekli kaygı durumunu arttırdığı söylenebilir. Araştırmaya katılan çocukların durumluk kaygı durumu ile sürekli kaygı durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu bu durumun da pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Evlilik Çatışması, Kaygı, 9-12 yaş arası çocuklar

ABSTRACT

In this research, defining the relationship between the children's who are 9-12 years old and whose parents are in the process of divorce perception level of their parents' marriage conflicts and their level of anxiety and their relationship according to different variables (age, gender, education, having a brother-sister or not, the education level of parents, having had psychological counselling for the last 6 years) is aimed to be differences.

60 children who are 9-12 years old and whose parents have applied İzmir - Bayraklı Family Court forgetting divorced compose my research illustration. Scales given to the children who attend the research voluntarily have been carried out by the children themselves. Illustration has been chosen according to the method of illustration which can be reached easily.

As the methods of collecting data, the Form of Individual State (FIS) which has been prepared by the researcher and as the second method of collecting data, the Measurement of Marriage Disagreement Perception (MMDP) whose validity and reliability has been done by Fışıloğlu and Ulu (2004) and improved by Grych and his friends has been used. As the third method of collecting data, Spielberger inventory of circumstantial continuous anxiety developed by Spielberger and his friends in 1970 and adapted to Turkish society by Öner and Le Compte in 1985 has been used.

While evaluating the data, for the independent groups, t-test, the test of Mann Whitney U test, the test of Kruskal Wallis and Pearson Momentum Correlation Coefficiency have been benefited from.

According to the results of this research, %53.3 of children participants are male and %46.7 of them are female. While evaluating children between ages 9-12 whose parents are in divorce process, it hasn't been found any significant difference in terms of their marriage disagreement perception and also there hasn't been found any significant difference when genders have been evaluated. Although it hasn't found any significant difference between age groups in terms of their marriage

disagreement perception and circumstantial continuous anxiety levels, it has been concluded as older children (birth year 2002) are better in perceiving the family conflict and show less circumstantial continuous anxiety levels. Although it hasn' t found any significant difference between genders in terms of their marriage disagreement perception and circumstantial continuous anxiety levels, it has been concluded as female children perceive marriage disagreement perception more than male participants and their circumstantial continuous anxiety levels are found to be higher than the male participants. While it has been found that there is no significant difference in terms of marriage disagreement perception and circumstantial anxiety levels between children groups that have siblings and don't have siblings, it has been found that children who have siblings show more continuous anxiety levels than the ones who don't have. In this case it can be concluded as the ambiguity of their new life conditions and the anxiety stems from separation from their siblings may be the cause of increased continuous anxiety. It has been determined that there is a significant and positive relation between the continuous anxiety levels and circumstantial anxiety levels of children that are participated in this study.

Key Words: Marriage Disagreement, Anxiety, between the children's who are 9-12 years old

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Giriş bölümünde, araştırmanın problem durumuna, amacına ve önemine, problem cümlesi ve alt problemlerine, sayıltılarına, sınırlılıklarına, tanımlarına ve kısaltmalarına yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Toplumumuzda yakın dönemde yaşanan sosyoekonomik ve toplumsal değişimler geleneksel aile yaşamını değiştirmektedir. Kadının çalışma hayatına girmesi aile içi rol ve görev paylaşımında değişikliği de beraberinde getirmiştir. Aile bütçesine katkı, ev içinde söz sahibi olma hakkını da sağlamakta, kadının hem iş hem de ev yaşamını bir arada götürmeye çalışması, eşinden gerekli desteği alamaması, aile içi çatışmalara ve ayrılmalara neden olmaktadır (Özağı, 2007)

Birbiriyle etkileşim içinde olan kişiliklerin oluşturduğu bir kurum olan ailede, bu kişiliklerden birinde ya da ilişkilerde oluşacak bir bozukluk aile sisteminin diğer yönlerini de bozar (Onur, 1995). Bu nedenle, ebeveynlerden birinin evden ayrılması, boşanma veya ebeveynlerden birinin ölümü gibi nedenler aile dengesinin bozulmasına yol açar. Dolayısıyla çocuğun sağlıklı bir aile ortamından ve bireyler arası ilişkilerden yoksun kalması, gelişimini olumsuz yönde etkiler (Özsoy, 2014)

Boşanma kararının alınmasına kadar geçen süreç ve boşanma sonrası dönem, çocukları olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuklar, ebeveynlerin evlilik çatışmasından doğan sorunların ve kendi seçimleri olmayan bir sürecin tanığı ve sonuçlarının mağduru olmaktadır. Ebeveynlerin birbirleriyle yaşadıkları sorunlardan ötürü evde huzursuz bir ortam oluşmakta ve çocukların bu süreçte duygusal olarak beslenebileceği kaynaklar azalmaktadır (Thayer ve Zimmerman, 2003).

Çocuğun sosyal etkileşim sürecini etkileyen başlıca değişkenlerden birisi de kaygıdır. Çocuğun emosyonel gelişimi açısından sosyal ilişkiler temel izlerini aramaya programlı bir bilişsel yapıyla birliktedir.

Bu araştırmanın problemi, anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların, psikososyal ve demografik özellikler göz önüne alınarak Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmasını algılamaları ve Kaygı düzeylerini ortaya koymaktır.

1.2.Araştırmanın Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi,

“Anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların; a) Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyleri, b) Kaygı Düzeyleri psikososyal ve demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir? ve c) Ebeveynlerin Evlilik Çatışmasını Algılama düzeyleri ile Kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklindedir.

1.3. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

1.3.1.Anne ve Babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmasını Algılama Düzeyleri,

1. Yaş,

2. Cinsiyet,

3. Eğitim Durumu,

4. Son 6 aydır psikolojik destek alıp almadığı,

5. Annenin eğitim durumu,

6. Babanın eğitim durumu,

7. Kardeş sahibi olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3.2. Anne ve Babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların Kaygı Düzeyleri,

1. Yaş,

2. Cinsiyet,

3.Eğitim Durumu,

4.Son 6 aydır psikolojik destek alıp almadığı,

5.Annenin eğitim durumu,

6.Babanın eğitim durumu,

7.Kardeş sahibi olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3.3. Anne ve Babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyi ile Çocuğun Kaygı Düzeyi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? Şeklindedir.

1.4.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların, ebeveynlerinin evlilik çatışmalarını algılayış düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyip ortaya koymaktır.

Ebeveynlerin evlilik çatışmalarını algılayış düzeyleri, kaygı düzeylerinin, anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş arasındaki çocukların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu ve kardeşe sahip olup olmaması araştırmanın alt amaçlarındandır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Eşler arasında yaşanan çatışma ve boşanma durumu gerek çiftler üzerinde gerekse çocukları üzerinde toplumsal, ekonomik ve psikolojik birtakım sonuçlar doğurmaktadır. Bu durum aile içerisindeki bireylerin hepsini önemli ölçüde etkilemektedir ancak boşanmanın en çok etkilediği kişiler arasında özellikle çocuklar gelmektedir. Boşanma ve boşanma süreci içerisinde ebeveynler arasındaki yaşanan çatışmalar çocuklarda birçok sorunlara neden olabilmektedir. Boşanma ve boşanma sürecinde anne baba arasında yaşanan çatışmaların etkileri ömür boyu sürmekle birlikte çocukların yaşam içerisinde karşılaşacağı sorunlara karşı kaygılanma düzeylerini etkilemektedir. Bu çalışmanın çocuğun anne babası arasında yaşanan çatışmaları algılama düzeyinin çocuğun kaygı düzeyinin yoğunluğu ya da azlığı arasındaki ilişkinin belirlenmesinde yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada alt problemleri çözmeye yönelik verilerin toplanması sürecinde ve değerlendirilmesinde, aşağıdaki sayıtların varlığı kabul edilmiştir.

1. Araştırmada kullanılacak ölçeği, araştırmaya konu olan 9-12 yaş çocuklar tarafından samimi ve doğru cevaplandıracakları varsayılmaktadır.

2. Kontrol edilemeyen değişkenlerin 9-12 yaş çocuklar üzerindeki etkileri tüm çocuklar için aynıdır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1) İzmir ilinde Bayraklı Adliyesi Aile Mahkemeleri'ne boşanmak için başvuran ailelerin 9-12 yaş çocuklar ile

2) İzmir Bayraklı Adliyesinde boşanma duruşmasına girmemiş, mahkeme uzmanına yönlendirilmiş 9-12 yaş çocuklar ile sınırlıdır.

1.7.Tanımlar

Çocuk: Ulusal yasalarca daha erken yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır (Çocuk Hakları Sözleşmesi: Birinci Kısım, Madde1-20).

Eril dönem olarak belirtilen 6-12 yaş arasında çocuklar bilişsel anlamda somut işlemler dönemindedir. Çocuklar bu dönemde birden fazla boyut üzerinde düşünebilir, işlemleri zihinsel olarak tersine çevrilebilirler. Zıt kavramları kazanırlar. Sayı, zaman, mekan, boyut, hacim kavramları çocuğun zihninde yer edinmeye başlar. Madde korunumu, uzunluk korunumu, nitelik değişmezliği, sayıların korunumu, alan korunumu, ağırlık korunumu, hacim korunumu kazanılır. Tersine çevrilebilirlik kazanılır. Sıralama, sınıflandırma, karşılaştırma işlemlerinde beceri artışı görülür. Bu dönemde ben-merkezlilik kalktığı için çocuk bir olguya karşı farklı bakış açıları geliştirir. Sözel iletişimde dinleyenleri de dikkate almaya başlar. Toplumsal bakış açısı kazanarak başkalarının düşünce, istek, niyet gereksinim ve tutumlarını dikkate alır. Oyunlarda işbirliği yapar, ortak, kurallı ve amaçlı oyunlar oynarlar. Yarışma şeklinde oyunlardan hoşlanırlar. Bir sonuca ulaşmak için çözümlemeyi nasıl kullanacaklarını öğrenirler.

Psiko-seksüel gelişimleri ise latent (gizil, örtülü) dönemdir. Bu dönemde cinsel dürtülerde bir durgunluk gözlemlenir. Çocuk kendi cinsiyetinden olan ebeveynle iletişimini güçlendirerek, kendi cinsiyetine ilişkin toplumsal rolleri kazanmaya başlar.

Psiko-motor gelişimleri ise; el-göz koordinasyonunda genelden özele bir ilerleme kaydedilir yani çocuk parmak kaslarını doğru kullanmayı öğrenmiştir ve artık yaptığı ürünleri oluştururken onların estetik oluşuna onları daha koordineli yapmaya özen gösterir. Örneğin; yazı yazmayı öğrenir ve güzel yazmaya yönelir. Artık büyük kas gelişimini destekleyici pek çok oyuna katılır, değişik beden hareketleri yapmaya başlar (köprü yapma, amuda kalkma gibi). Dans, bale, dramatizasyon konusunda da estetik ve koordinelidir.

Sosyal-duygusal gelişimlerinde ise, üretmek ve yaptığı işlerde başarılı olmak isteği vardır. Çocuklar soyut kavramları kazanıp güdülendikçe güven artışı, çalışma ve başarılı olma isteği duyarlar. Aşağılık duygusu bu dönemde çocuklarda görülebilir. Çalışkanlık isteği de özellikle ilkokulun ilk yıllarında yoğun bir biçimde görülebilir. Çocuklara göre bu dönemde eğlenceli bir başarı yarışı vardır (mebk12.meb.gov.tr).

Evlilik Çatışması Algılaması: Çocuğun Ya da ergenin anne baba arasındaki çatışmanın anlamını ve önemini değerlendirmesi şeklinde tanımlanabilir (2004, Fışıloğlu).

Kaygı: Yasamı tehdit eden ya da tehdit şeklinde algılanan içten veya dıştan (çevresel) kaynaklanan bir tehlike, tehlike olasılığı ya da tehlikeli olarak algılanıp yorumlanan bir durum karşısında yaşanan duygu durumudur (Göktürk, 2011).

1.8. Kısaltmalar

EEÇÖ: Ebeveynlerin Evliliklerinin Çatışmasını Algılama Ölçeği

SDSKE: Spielberg Durumluk -Sürekli Kaygı Envanteri

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Boşanma ve Boşanma Süreçleri

2.1.1. Boşanma

Boşanma, eşler arasındaki hukuki, duygusal ve cinsel birlikteliğin sona erdirilmesidir. Evliliğin yasal bağı mahkeme süreciyle sonlanmakta, duygusal bağın sona ermesi ise uzun zaman almaktadır. Toplumsal baskılar ya da bireylerden kaynaklanan sorunlar nedeniyle biten evliliklerde zamanla sınırlı olan yoğun bir stres söz konusu olmaktadır. Boşanma ile yalnızca “eş olma” durumu sona ermemekte, bu sonuç beraberinde çeşitli sosyal ve psikolojik sorunları getirmektedir. Boşanma ve evlilik, çok boyutlu ve karmaşık olgulardır. Boşanma sürecinin her insanda farklı etkileri ve zamanlaması olmakla birlikte, ortak bazı noktalar bulunmaktadır. Boşanma, her bireyde farklı seyreden bir kriz süreci olarak tanımlanmaktadır (Uyar, 1999).

Boşanma, sadece eşler arasında yaşanan bir süreç değildir. Boşanan çoğu çiftin çocukları vardır. Bu nedenle boşanma çocuk açısından da oldukça önemli bir süreçtir. Boşanmanın, potansiyel olarak çocuğu ciddi bir şekilde etkileyebilecek bir dizi değişikliği beraberinde getirdiği belirtilmektedir. Burada “potansiyel olarak” ifadesinin kullanılma nedeni, boşanmanın çocuklar üzerinde kaçınılmaz olarak zarar verecek bir süreç olarak görülmemesidir (Kelly, 2012; Amato, 2010).

Bireyin psikolojik gelişimi üzerinde çok önemli bir dönem olan çocukluk bu dönemdeki ebeveyn-çocuk ilişkileri, birçok kuram çerçevesinde gerek klinisyen gerekse araştırmacılar tarafından incelenmektedir. Her çocuk için özellikle yaşamının ilk yıllarında anne-babasıyla olan ilişkisi çok önemlidir (Kelly, 2012; Amato, 2000). Anne-babanın boşanması ise, hiç kuşkusuz hem çocuklar hem de ebeveynler için oldukça zor ve stresli bir süreçtir. Çocuk açısından düşünülecek olursa, o güne kadar en fazla birlikte olduğu iki kişiyi yani anne ve babasına, bundan sonra eşit olarak

ulaşamayacak ve dünyası bir anlamda bölünecektir (Furstenberg, 2001; Woodward, 2000).

2.1.2 Boşanmanın Süreçleri

Bohannon(1987; Akt. Uyar, 1999), boşanmanın altı paralel süreçten (istasyondan) oluştuğu görüşündedir. Bu aşamalarda yaşanan güçlükler, farklı zamanlarda ve farklı şiddetlerde oluşmaktadır. Bu altı yaşantı veya istasyon şunlardır:

Duygusal boşanma; evliliğin çözülme sürecidir. Bu ilk evrede en azından eşlerden birinde, ilişkilerinde duygusal isteklilik ve arzular azalır. Aile birliği işlev görmesine rağmen ilişkinin kalitesi iyi değildir.

Hukuki boşanma; evlilik sürecinin kanun önünde de çözülmesi ve bunun ilan edilmesi sürecidir.

Ekonomik boşanma; aile aynı zamanda ekonomik bir birimdir, çoğunlukla karı ve kocanın mülkiyetlerinin birleşiminden oluşur. Boşanma durumunda bunların bölünmesi kararı ortaya çıkar.

Anne-baba olarak (ebeveyn) boşanma; anne babanın birbirinden boşanmasıdır, çocuklardan boşanmaları demek değildir. Bu durum çocukların velayet hakkı bir tarafa verilse bile geçerlidir.

Toplumsal boşanma; toplumsal yaşantıda çok büyük değişikliklerin tetikleyicisi olabilir. Boşananların çoğu evlilik dönemlerinde oluşturdukları dışarı arkadaş ilişkilerinde büyük hayal kırıklıkları yaşadıklarını ifade etmektedirler. Bu zor dönemlerinde arkadaşlarının yanlarında bulunmadığını ve terk edildiklerini hissederek.

Ruhsal boşanma; kişiliğinden kendinin ayrışması ve eşin yokluğunun etkisi anlamına gelir. Bu süreç boşanmış kişinin tekrar otonomi kazanmasına ve tamamen bağımsız bir hal kazanıncaya kadar sürer. Bütün boşananlarda, özellikle zaafı ile evlenmiş olanlarda; psikik boşanma çok güç olmasına karşın, kişilik gelişimi için büyük bir fırsattır. Psikik boşanma, boşanma sürecinin en önemli evrelerinden biridir.

Bu evrede yeni ayrıışmış eşlerin her biri, yeterlilik ve bağımsızlıklarını geliştirmeye çalışırlar (Aktaş, 2011).

2.2 Boşanma sürecinde 9-12 yaş arası Çocuklar

Kuşkusuz bir çocuk fiziksel ve psikolojik gelişimini en güzel şekilde ailesinin içinde tamamlar. Çocuk hem annenin hem de babanın ilgisine, sevgisine, şefkatine muhtaç bir varlıktır. Çocuğun ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı olmasının başta gelen şartlarından birisi elbette ki kişiliğinin ideal bir aile tarafından yoğrulmasıdır. Ancak günümüzde yıkılan yuvaların sayısı gittikçe artmaktadır (Tarhan, 2004).

Boşanma kararından en çok çocukların etkilendiği ve eşlerin bu durumun önemini kızgınlıkla verdikleri boşanma kararı sürecinde yeterince değerlendiremedikleri göz önünde alındığında, bu konuda literatür bilgilerinin derlenmesine ihtiyaç duyulmuş ve boşanmaların çocuk/çocuklar üzerindeki etkileri, boşanma sonrasında çocukta oluşan psikolojik sorunlar ve boşanmanın çocuk kişilik gelişimlerine ve sosyal hayatlarına etkileri alt başlıkları altında daha geniş olarak incelenmiştir (Şen, 2013).

Mathelin (2009), boşanmalarda çocuğun yaşı ve etkilenmesi konusunda “Her şey ayrılmanın ana baba ve çevre tarafından nasıl yaşandığına bağlı, bir reçete sunmak ya da bir yaş sınırlaması getirmesi olanaksız” sözleriyle boşanma sürecinin iyi bir şekilde yönetilmesinin önemine işaret etmektedir.

Boşanmanın etkilerine çocuk yönünden baktığımızda üç temel sorun ortaya çıkmaktadır. İlki, boşanmanın çocuğun günlük yaşamına getirdiği etkilerdir. Çocuğun çevresinin zenginliği ve ana babasıyla ilişkisinin miktarı ve türü çocuğun yetişmesini etkiler. Çocuğun aile ortamı, boşanma sonucu önemli değişikliklerle karşı karşıyadır. Bu değişikliklerin çocuğun psikolojisini hangi yönlerde etkilediğine bakmak gerekir. İkinci sorun, çocuğun boşanma sırasında kaç yaşında olduğu ile ilgilidir. Çocuk küçük yaşlarda iken ortaya çıkan bir boşanma, onun gelişimini derinden etkilemektedir. Üçüncü sorun ise, çocuğun anne veya babadan birinin yanında kalma zorunluluğudur (Cüceloğlu, 2000).

Yavuzer (2003), yetişkinlerin yaşadığı bu zorlu boşanma sürecinde çocuğun etkilenme düzeyinin; büyük ölçüde tarafların aile kurumuna ve özellikle çocuklarına verdikleri değere ve yaklaşıma, çocuğun yaşına, eşlerin sosyo-ekonomik ve kültürel koşullarına bağlı olduğunu belirtmektedir (Şen, 2013).

2.2.1 Gelişim Durumlarına Göre:

Boşanmada önemli bir sorun ise çocuğun boşanma sırasında kaç yaşında olduğu ile ilgilidir. Yavuzer (2003)'a göre okul yaşına gelmemiş çocuklarla, ergenlik çağındakiler boşanmalardan diğerlerine göre daha çok etkilenmektedirler. Yapılan araştırmalar çocuğun boşanmadan, yaşlara göre farklı etkilendiğini göstermektedir.

2.2.2 Okul Dönemi:

Boşanma çocukların okul başarısını da olumsuz yönde etkileyebilir. Ana baba, çocuk okula başladıktan sonra boşanmışlarsa bu durum çocuğun okul başarısı üzerinde olumsuz etkide bulunabilir. Çünkü çocuk, okula devam ederken hem boşanmanın hem de ailesindeki boşanma öncesi ve sonrasındaki geçimsizlik ve sürtüşmelerin kurbanı olabilmektedir (Yavuzer, 2003).

2.2.3 9-12 Yaş:

Bu yaş grubunda çocuklar bilişsel düzeyde somut düşünmeden soyut düşünce düzeyine geçiş dönemindedirler (Küçükkaragöz,2014). Olayları ve içinde yaşadıkları durumu kavramaları ve çözmelerinde sosyal çevrenin etkisi olacaktır.

Yapılan araştırmalar bu yaşta annesi ve babası boşanmış çocukların, öbür aile çocuklarından daha fazla çatışmalı olduklarını göstermektedir. Bu yaştaki çocukların bir kısmının boşanmaya karşı tepkileri sıralanacak olunursa;

1) Kendisini aldatılmış hisseder. 2) Ebeveyninden gidenin geri geleceğini ümit eder. 3) Gidenin artık onu istemediğini düşünür. 4) Sürekli üzüntü yaşarlar. 5) Gelecekte kaygılıdır. 6) Duygularını dışa yansıtmayıp kendinde saklarlar. 7) Boşanma ve ayrılık üzerine konuşmak istemezler. 8) Boşanma olayına utanç gözüyle bakarlar. 9) Okul başarıları düşer. 10) Güçlerini daha çok oyuna yöneltirler. 11) Daha bağımlı, çekingen, suçlayıcı, dikkatsiz ve ilgisiz olurlar. 12) Baş ve karın

ağrılarından şikayet ederler. 13) Uyku düzenleri bozulur, uyuma güçlüğü yaşarlar. 14) Arkadaşlarını görmezlikten gelir ve arkadaşları ile arası gittikçe bozulabilir. 15) Etrafa karşı kavgacı ve yıkıcı tutumlar sergilerler. 16) Anne ve babasına karşı hırçınlaşırlar (Yavuzer, 2003).

2.3 Evlilik Çatışması

Aileyi sistem olarak değerlendirdiğimizde çocuk aile sisteminin içine gömülüdür ve kesinlikle bu sistemden bağımsız anlaşılamaz.

Evlilik ilişkisi çocuğu doğrudan etkilediği gibi ebeveynliği kolaylaştırma ya da engelleme yoluyla çocuğu dolaylı olarak da etkileyebilir. Ebeveyn çatışması ve çocuklarında yarattığı etkiyi inceleyen çalışmalarda aracı etkiler ve biçimlendirici etkiler olmak üzere iki farklı etkidten bahsedilmektedir.

Evlilik çatışması ve çocuğun uyumu arasındaki aracı ve biçimlendirici değişkenleri açıklayan modeller dört kategoriye ayrılmıştır.

1.Yayılma Hipotezi

2.Telafi Hipotezi

3.Duygusal Güven-Güvensizlik Hipotezi

4.Bilişsel-Bağlamsal Çerçeve Hipotezi (Hoşcan, 2010)

Boşanan çiftlerin yaklaşık üçte ikisinin çocukları olduğunda boşanmanın bir sürecine, ebeveyn boşanması adı verilmektedir. Anne ve babanın boşanmaya karar vermelerinin öncesinde ve boşanma sürecinde çocuğu etkileyen en önemli konulardan birisi de anne ve babası arasındaki yaşanan çatışmalardır (Öngider, 2013).

2.3.1 Çatışmanın sıklığı-şiddeti-içeriği-çözümü

Çatışmanın boyutları çatışmanın sıklığı, içeriği, şiddeti ve çözümüdür. Ebeveyn çatışması üzerine yapılan çalışmalar yoğun, sık ve çözülmemiş çatışma

algısının çocuklardaki sosyal gelişim zorlukları ile ilişkili olduğunu göstermiştir(Grych, Harold ve Miles, 2003; Akt. Hoşcan, 2010).

Ebeveynsel çatışmaya artan bir şekilde maruz kalma potansiyel olarak iki zıt etkiye sahip olabilmektedir: Çocukların evlilik çatışmasına duyarsız hale gelmesi nedeniyle, daha az davranış problemlerine neden olabilir veya tersine, daha sık çatışma, çocuğu çatışmaya karşı duyarlı kılabilir ve uyum problemlerinin artmasına neden olabilir. Mevcut deliller, daha sık açık çatışmanın artan davranış problemleriyle bağlantılı olduğu şeklindeki, ikinci hipotezi desteklemektedir (Grych ve Fincham,1990; Akt: Hoşcan, 2010).

Evlilik çatışmalarının, sakin sözel bir tartışmadan, fiziksel şiddete kadar uzanan bir genişlikte farklı şiddetleri vardır. Bu farklı şiddetteki çatışmaların çocukta farklı etkiler yaratabileceği düşünülmektedir. Fiziksel çatışmayı içeren çatışma, çocuklar için daha fazla üzüntü vericidir ve çatışmanın daha az yoğun biçimlerine oranla, davranış problemleriyle daha fazla bağlantılı olmalıdır. Düşük şiddette çatışmaya maruz kalmanın sıklık olsa bile çocuk problemleri ile bağlantılı olmaması ve evlilik çatışmasının, yalnızca düşmanlık veya fiziksel saldırganlık içerdiği zaman çocukları etkilemesi muhtemeldir (Grych ve Fincham,1990; Akt: Hoşcan, 2010).

2.4 Kaygı

Kaygı, kavramı Batılı kaynaklardan dilimize “*anksiyete*” kavramının tercüme edilmesi ile girmiştir. Kaygı, nedeni bilinmeyen bir sebepten ötürü hissedilen belirsiz korku, endişe ve sıkıntı ile gösterir. Bireyde kötü bir şey olacağına ve bunu engelleyemeyeceğine ilişkin bir düşüncenin belirmesiyle kaygı ortaya çıkar.

Genel olarak kaygılı bireylerde öznel ve nesnel birçok yakınma ve belirti bulunabilir. Bunlar ruhsal olarak endişe, gerginlik, güvensizlik, korku, panik şaşkınlık, tedirginlik durumlarından, bedensel olan ağız kuruluğu, baş ağrısı, baş dönmesi, bulantı, çarpıntı, güçsüzlük, halsizlik, iştahsızlık, kan basıncı düşmesi ya da yükselmesi, kas gerginliği, mide-bağırsak yakınmaları, solunum sayısında artma, terleme, titreme ve uykusuzluk olmak üzere geniş bir yelpazede sıralanmaktadır (Köknel, 2005).

Kaygı, genel kullanımına ve anlaşılmasına bakıldığında her ne kadar olumsuz şeyler çağrıştırıyor olsa da hayatı sadece olumsuz olarak etkileyen bir kavram olarak düşünülemez. Çünkü kaygının bireyin hayatını olumlu ve gelişime götüren özellikleri de vardır. Kaygı, insan için ancak şiddeti ve sürekliliği arttığı zaman bir sorun ortaya çıkarmaktadır. Normal kaygı tüm insanlarda bulunan doğuştan var olan ve belirli bir düzeye kadar sağlıklı ve yaşanması gereken bir (duygudur) durumdur. Kaygı, çok hafif gerginlik ve tedirginlikten; panik derecesine kadar değişik yoğunlukta olabilmektedir (Çakır, 2010).

Kaygı, bir bakıma kişinin yeni koşullara uyumunu sağlamakta, kişisel gelişiminde güdüleyici, olumlu bir işlev görmekte, ancak bunun yanında uyumu ve gelişimi engelleyici işlev görebilmektedir (Eksi, 1999; Akt: Göktürk, 2011).

Kaygının hangi durumlarda normal ya da normal dışı olduğu konusundaki genel yaklaşım; kişinin verimini düşüren, kişiler arası ilişkilerde kopukluklara neden olan, sıklıkla titreme, çarpıntı ve kas gerginliği gibi fiziksel belirtilerinde eslik ettiği kaygı durumlarının normal dışı olarak değerlendirilebileceği yönündedir (Güleç ve Köroğlu, 1997; Akt: Göktürk, 2011).

Literatürde birçok kaygı bozukluğu geçmektedir. Bunlar; yaygın kaygı bozukluğu, panik bozukluğu, fobi, obsesif kompulsif bozukluk, sosyal kaygı gibi farklı kavramlarla nitelendirilmektedir (Ninan ve Dunlop, 2007). Burada bunlardan sadece sosyal kaygı üzerinde durulmaktadır (Göktürk, 2011).

2.4.1. Sosyal Kaygı

Sosyal kaygı, kişinin çeşitli sosyal durumlarda uygun olmayan biçimde davranacağı, kötü bir duruma düşeceği, olumsuz bir izlenim bırakacağı ve başkaları tarafından olumsuz bir biçimde (aptal, zavallı, beceriksiz, yetersiz vs) değerlendirileceği beklentisiyle yaşadığı bir rahatsızlık ve gerilim durumu olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca; sosyal kaygı; (sosyal/ anksiyete, fobi) DSM-IV'te bir kişinin "tanımadık insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsal eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirgin ve sürekli bir korku duyma, kişinin küçük duruma düşeceği ya da utanç

duyacağı biçimde davranacağından korkma” durumu olarak tanımlanır (Apa, DSM-IV, 2001; Akt: Çakır, 2010).

Amies, Gelder ve Shaw (1983), sosyal kaygı bozukluğunda en sık görülen fizyolojik belirtilerin sırasıyla çarpıntı, terleme, titreme, kas gerginliği, ağız kuruluğu, karında ağrı hissi olduğunu bildirmişlerdir. Sosyal kaygısı yüksek bireylerin en sık korku duyduğu durumları da birisiyle tanıştırılma, otorite konumundaki kişilerle görüşme, başkasının yanındayken telefona cevap verme, evde misafir kabul etme ve bir şey yaparken seyredilme şeklinde sıralanmıştır. Johnson ve Glass (1989) karşı cinsle ilişkilerinde sosyal kaygı yaşayan erkek çocukların toplumsal beceri, ilgi çekme, karşılıklı konuşmayı sürdürme gibi konularda sosyal kaygısı normal düzeydeki kontrol grubuna göre belirgin biçimde daha fazla güçlük çektiklerini bildirmişlerdir (Çakır, 2010).

Beck (2005)’e göre sosyal kaygı, kişinin dikkat odağı olmaya ve diğer bir kişi veya kişiler tarafından olumsuz değerlendirilmeye, değersiz sayılmaya karşı olan abartılmış korkusudur. Sosyal kaygı yalnız, kişinin başkaları tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği ile ilgili olarak oluşmamakta, aynı zamanda değerlendirilme olasılığının varlığı da buna neden olmaktadır. Sosyal kaygıyı, diğer kaygılardan farklı yapan özellik, hayali veya gerçek ortamlarda, kişiler arası değerlendirmenin olması ya da olma olasılığının bulunmasıdır. Bu nedenle sosyal kaygı “*değerlendirilme kaygısı*” olarak da isimlendirilebilir. Diğer insanlar tarafından olumsuz değerlendirilme korkusu sosyal kaygının anlaşılmasında temel noktadır. Sosyal kaygının en belirgin davranışsal belirtisi sosyal ortamlardan “kaçınmaktır”. Bu kaçınmanın altında yatan neden de bireyin reddedilme ihtimalinin olmasıdır (Teachmen&Allen; Akt Çakır, 2010).

Sosyal kaygı, literatürde sosyal anksiyete adı altında yer almaktadır. Sosyal kaygı ile ilgili önlemler alınmadığı takdirde ruhsal bozukluklardan sosyal anksiyete bozukluğu, sosyal fobi halini alabilmektedir.

Sosyal kaygının temel özelliklerini Dünya Psikiyatri Birliği Sosyal Fobi Çalışma Grubu –WPA (1995)’ te şöyle belirtilmiştir:

1- Sosyal ortamlarda davranışlarının başkaları tarafından inceleme altında tutulduğu korkusu.

2- Performans gerektiren durumlarda, utanç doğurabilecek ya da gurur incitebilecek durumlarda duyulan belirgin korku.

3- Korkulan durumlardan sürekli kaçınma davranışı.

Yukarıda yapılan genel tanımlamaların daha somut sınıflandırılması ise aşağıdaki şekilde yapılmıştır: Sosyal kaygı durumları formel ve informel ortamlarda görülebilir. Formel ortamları Holt, Heimberg, Hope ve Liebowitz (1992) dört gruba ayırmışlardır; bunlar

1) Formel durumlarda konuşma ve iletişim (Kalabalık bir gruba konuşma yapma, bir gruba rapor sunma, bir toplantıda konuşma yapma),

2) İnfornel durumlar ise (Bir partiye katılma, yabancılarla tanışma, karşı cinsten biriyle iletişime girme),

3) Üçüncü grup ise davranışları içermektedir (Bir konuda farklı düşüncesini belirtip tartışabilme, bir malı aldıktan sonra mağazaya geri iade etme ve ısrarlı bir satıcıya direnme),

4) Bir şey yiyip içerken, yazı yazarken, çalışırken veya telefonla konuşurken başkaları tarafından gözlemleniyor olmak da sosyal kaygıyı artıran dördüncü gruba örnektir.

Yaşanan bu durumların ortak noktası bireyin başkalarının ilgisinin kendisi üzerinde toplandığı düşüncesidir. Bu düşünce bireyi etkisi altına alır ve bir süre sonra kendisini sosyal ortamlarda çok fazla konuşmayan, grup içinde yemek yiyemeyen, karşı cinsle iletişimi felaket haline dönüştüren bireye doğru götürür. Sosyal kaygı yaşayan bireyler yaşadığı ufak tefek olumsuz olayları kendi içinde çok fazla tartıştığı için, bu olayları herkesin aynı şekilde sürekli hatırladıklarını zannederler. Yani sosyal kaygı yaşayan kişi öyle çok kendine yoğunlaşmıştır ki dış dünyanın bu konularla çok fazla ilgili olmadığını da fark edemez. Sonuçta, birey sürekli bir kaygı,

kaygıdan dolayı olumsuz olaylar yaşama ve tekrar kaygı şeklinde kısır bir döngü içinde sosyal olması gereken anları, ıstırap içinde geçirir (Çakır, 2010).

Sosyal kaygı yaşayan bireylerin akademik yaşamında gerileme, sosyal yaşamında içe çekilme ve mesleki yaşamında olumsuzluklar meydana gelmektedir. Bireyin sosyal yaşamdan kaçması zamanla depresyon ve intihar girişimlerini de beraberinde getirebilmektedir (Hignett & Hatton 2008; Flanaganet.al, 2008; Akt: Çakır, 2010).

2.4.2 Çocuklarda Kaygı (Anksiyete)

Çocukluk korkuları, normal gelişimin birer parçasıdır. Ancak çocukluk döneminde görülen normal gelişimsel korkularla, patolojik kaygıları birbirinden ayırabilmek, çocuğun ruh sağlığı açısından önemlidir. Gelişimsel açıdan normal kabul edilen korkuların, geçici olması ve çocuğa az sıkıntı vermesi beklenir. Eğer korku zaman içinde yok olmuyorsa, çocuğun yaşamındaki, önemi, çocukta yarattığı sıkıntı azalmıyorsa ve çocuğun günlük fonksiyonlarına zarar veriyorsa, patolojik korkudan söz edilebilir (Albano, DiBartolo, Heimberg ve Barlow, 1995; Akt: Yavuzer, 2011).

Çocukta sosyal kaygının gelişimi, çocuğun kendisine birincil bakım veren kişileri diğerlerinden ayırmaya başlaması ile ortaya çıkar. Sonraki gelişimi ise sosyal obje olarak kendini fark etmesi veya kendine yönelik ilginin artmasıyla gerçekleşir (Leary,1983). Çocukta sosyal etkileşimlerin yapısını anlama zihinsel kapasitenin gelişimiyle gerçekleşir. Bu yapıyı anlayacak zihinsel kapasiteye ulaşması ve kendine yönelik olumsuz dikkat geliştirmesiyle, başkalarının olumsuz değerlendirmelerinden korkmaya başlar. Sosyal kaygı, tüm çocuk ve ergenlerde görülebilecek gelişimsel bir olgudur. Ancak eğer bu kaygı çocuğun uyumunda ve gelişiminde belirli aksamalara yol açıyorsa o zaman müdahale edilmesi gerekebilir. Sosyal kaygıya neden olan faktörlerin birincisi, bireyin genetik yatkınlığı, ikincisi ise içinde bulunduğu sosyal çevre ve buna bağlı etkenlerdir (Yavuzer,2011).

Sosyal kaygı bozukluğuna etki eden genetik yatkınlıklar henüz kesin bir şekilde kanıtlanamamakla birlikte, sosyal fobiye ilişkin mizaç özellikleri önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Kearney, 2005; akt: Yavuzer, 2011).

Çevresel faktörler aile, arkadaş ortamı, okul ve diğer sosyal ortamları kapsamaktadır. Çocuğun her açıdan gelişiminde, aile ortamının ve anne-baba tutumunun etkisi pek çok araştırmanın konusunu oluşturmuştur. Ebeveyn tutumları ve aile ortamları, anne-çocuk bağlanması, ebeveynin yönlendirmesi ve tavsiyeleri, sosyal bağlam üzerinde ebeveynin kontrolü, annenin kişilik özellikleri, ebeveynin sosyal kaygı ve kaçınma konusunda model oluşturması, öğrenme deneyimlerinin çocuğun sosyal kaygı bozukluğunda etkileyebilmektedir (Yavuzer, 2011).

2.5 Konuya İlişkin Araştırmalar

Kaygı (Anksiyete) daha çok yetişkinlere özgü bir rahatsızlık olarak bilinse de çocukluk dönemi boyunca görülmesi mümkün olan bir rahatsızlıktır. Anksiyetenin çocuklarda yaygınlığına ilişkin araştırma sonuçları çocukların en az %5'nde anksiyete ve hatta anksiyete bozukluklarının olabileceğini göstermektedir. Türkiye'de anksiyete ile ilgili çalışmaların daha çok yetişkinler üzerine yapıldığı görülmektedir (Gülbahçe, 2013).

Türkiye'de çocuk ve ergenlerde doğrudan doğruya anksiyete duyarlılığını belirlemeye dönük araştırma bulgusuna ulaşılamamış olmakla birlikte anksiyetenin bazı değişkenler ile ilişkisinin incelendiği araştırma bulguları mevcuttur. Bu araştırmalarda zorbalığa maruz kalma türü ve sıklığı ile (Kapçı, 2004), ana baba tutumları ve sosyal kaygı ile (Erkan,2002), ayrılma anksiyetesi ve annelerin mizaç özellikleri ile (Erermiş, Bellibaş, Özbaran ve ark., 2009), anne baba tutumları ile Kozacıoğlu,1986), dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu ile (Bilgiç, 2012), çocuklarda ameliyat öncesi dönemde görülen ruhsal sorunlar ile (Altay,2008), mizaç özellikleri ile (Bellibaş, Büküşoğlu ve Ermiş,2005), okul reddi ile (Bahalı, Tahioğlu ve Avcı,2009), epilepsi hastası çocuklarda depresyon ile (Bilgiç, Yılmaz,Tıraş ve ark., 2006) ilişkisinin incelendiği görülmektedir (Gülbahçe, 2013).

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırma modeli, araştırma grubu ve veri toplama araçları ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel-genel tarama modeline göre yapılmıştır. Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi durumları içinde ve var olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2000). Araştırmada boşanma sürecinde olan anne ve babaların, 9-12 yaş arasındaki 60 çocuğun ebeveyn çatışmalarını algılayış düzeyleri ve kaygı düzeyleri ve bazı psikososyal değişkenlere göre farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın grubunu İzmir ili Bayraklı Adliyesinde Aile Mahkemeleri'ne 2014-2015 tarihleri arasında boşanmak için başvuran ailelerin 9-12 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırma grubu İzmir ili Bayraklı Adliyesinde Aile Mahkemeleri'ne boşanmak için başvuran ebeveynlerin okul eğitimine devam eden 9-12 yaş çocuklar arasındaki 60 çocuk ve araştırmaya katılmaya gönüllü katılımcılardan oluşmaktadır. Ölçekler çocuk katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Araştırmaya anne ve babası boşanma sürecinde olan 28'si kız 32'si erkek olmak üzere toplam 60 çocuk katılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği, Spielberger Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri, araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu olmak üzere 3(üç) adet veri toplama araçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiye aşağıda değinilmiştir.

3.3.1. Bireysel Durum Formu

Anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş arasındaki çocukların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çocuğun son altı ay içinde herhangi bir psikolojik destek alıp almadığı, anne ve babasının eğitim durumu ve kardeşinin olup olmadığı gibi çeşitli sorular araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

3.3.2. Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği

Araştırmada, çocukların ebeveynlerinin çatışmasını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla Grych ve arkadaşları (1992) tarafından geliştirilen, Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği (Children's Perception of Marital Conflict, CPIC) 9-12 yaş çocuklarına uygulanmaktadır. Bu ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması ve geçerlilik güvenirlik çalışması Ulu ve Fıfıloğlu (2004) tarafından yapılmıştır. Türkçe'de kullanılması uygun olan formu 35 sorudan oluşmaktadır. Bu ölçekte çatışmanın sıklığı, şiddeti ve çözümü ile ilgili itemler Çatışma Özellikleri alt ölçeğini, algılanan tehdit ve başa çıkma mekanizmaları ile ilgili itemler Tehdit alt ölçeğini ve son olarak da içerik ve kendini suçlama ile ilgili itemler de Kendini Suçlama alt ölçeğini oluşturmaktadır. Her item için “doğru” “bazen-biraz doğru”, “yanlış” seçeneklerinden biri işaretlenmektedir. “Doğru” 2 puan, bazen-biraz doğru” 1 puan ve “yanlış” 0 puan almaktadır. Toplam 10 items ters çevrilerek puanlanmaktadır. Yüksek skorlar olumsuzluğu ifade etmektedir. Ölçeğin özgün formu yüksek iç tutarlılığa sahiptir. Alt ölçeklerin alfa katsayıları 0.78 ve 0.90 arasında değişmektedir. Ölçek iki hafta arayla yapılan değerlendirmede test tekrar test güvenirliğine sahiptir. “Çatışma özellikleri” alt ölçeğinin geçerliliği, anne babalardan elde edilen çatışma özellikleri değerlendirmeleriyle çocukların değerlendirmeleri arasındaki anlamlı korelasyonla ortaya konmuştur. “Tehdit” ve

“Kendini Suçlama” alt ölçeklerinin geçerliliği, ölçeğin uygulanmasından iki ay sonra, çocukların, verilen çatışma hikayelerine gösterdikleri tepkilerle, ölçeğe verdikleri cevaplar arasında bulunan anlamlı ilişkiyle desteklenmiştir (Fıfıloğlu; Ulu, 2004).

3.3.3. Spielberger Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (SDSKE)- (State-Trait Anxiety Inventory STAI), Durumluk Kaygı Ölçeği (STAI-S), Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI-T)

Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği Spielberger ve arkadaşları tarafından 1970 de geliştirilmiş, Öner ve Le Compte tarafından 1985 te Türk toplumuna uyarlaması yapılmış, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini 20 soru ile ayrı ayrı ölçen likert tipi bir ölçektir. Yüksek puanlar yüksek kaygı seviyelerini, düşük puanlar düşük kaygı seviyelerini gösterir. Spielberger Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri ebeveynlerin kendi kaygı düzeylerini belirlemek üzere, öz-bildirim yoluyla doldurulmuştur.

Türkçe’ye 1975 yılında çevrilerek geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan ölçek yirmişer maddelik durumluk kaygı ve sürekli kaygı ölçeklerinden oluşmaktadır. Her iki ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20-80 arasında değişir. Büyük puan yüksek kaygı seviyesini, küçük puan ise düşük kaygı seviyesini belirtir (). “Hiç” ile “Tamamıyla” arasında değişen dört derecelik bir ölçektir. Envanterin Türkiye’deki geçerlilik ve güvenirliliği N. Öner tarafından 1977 yılında yapılmıştır (Öner, 1983; Akt: Özyurt, 2013).

Durumluk - Sürekli Kaygı Envanterlerinde iki tür ifade vardır. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları dile getirir. Durumluk Kaygı Envanterindeki tersine dönmüş ifadeler 1, 2, 5, 8, 10, 11, 15, 16, 19 ve 20. maddelerdir. Sürekli Kaygı Envanterindeki tersine dönmüş ifadeler ise 21, 26, 27, 30, 33, 36 ve 39 uncu maddeleri oluşturur. Doğrudan ifadelerde 4 puan değerindeki cevaplar, tersine dönmüş ifadelerde ise 1 puan değerindeki cevaplar anksiyetenin yüksek olduğunu gösterir.

Durumluk Kaygı Ölçeği (DKÖ), ani değişiklik gösteren heyecansal reaksiyonları değerlendirmede oldukça duyarlı bir araçtır. Envanterin ikinci

bölümünde yer alan yine 20 maddeden oluşan Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ), kişinin genelde, yaşama eğilimi gösterdiği kaygının sürekliliğini ölçmeyi amaçlamaktadır (Özyurt, 2013).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması aşamasında, ilk olarak araştırmada kullanılacak ölçekleri geliştiren kişilerden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma kapsamında örnekleme dahil olan İzmir Bayraklı Adliyesi Aile Mahkemelerine boşanma nedeniyle başvuran ailelerin gönüllü olan 9-12 yaş çocuklarına anket formu elden verilmiştir. Uygulamaya geçilmeden önce, araştırmaya katılacak olan çocuklara ve ebeveynlerine araştırmanın amacı ve veri toplama araçlarının nasıl cevaplandırılacağı konularında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca, çocukların uygulama sırasında sordukları sorular da araştırmacı tarafından cevaplandırılmıştır. Çocukların cevaplarının gizli tutulacağı, kişisel bir değerlendirme yapılmayacağı ve sadece bu araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilerek, onlardan içten ve doğru cevaplar vermeleri istenmiştir. Uygulamada gönüllülük esas alınmıştır.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi SPSS for Windows 15.0 programı ile yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde bağımsız gruplar için t-testi, Mann-Whitney U Testi, Kruskal Wallis Testi, Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmanın ana problemine ilişkin toplanan verilerin istatistiksel işlemleri sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

Verilerde normal dağılıma uygunluk göstermediği için nonparametrik testler uygulanmıştır. Bağımsız gruplar için t-testi analizinin yapılabilmesi için her iki grubun puanlarının varyanslarının homojen olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2007).

4.1. Araştırmaya Katılan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya katılan anne ve babası boşanma sürecinde olan ailelerin 9-12 yaş grubuna giren çocukların sosyo demografik özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Örneklemde Yer Alan Çocukların Yaş Dağılımları

Yaş	N (Frekans)	%
2002 doğumlu (12 yaş)	14	23,3
2003 doğumlu (11 yaş)	14	23,3
2004 doğumlu (10 yaş)	14	23,3
2005 doğumlu (9 yaş)	18	30,0
Toplam	60	

Araştırmaya katılan çocukların doğum tarihleri bakımından 2002 yılında doğanlar %23, (n=14); 2003 yılı doğumluların sayısı %23, (n=14); 2004 yılı doğumluların sayısı %23, (n=14); 2005 yılı doğumluların sayısı %30, (n=18)'dir (Tablo 1).

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetleri bakımından erkek çocuk % 53.3 (n=32); Kız çocuk % 46,7 (n=28)'dir (Tablo 2).

Tablo 2. Örneklemde Yer Alan Çocukların Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	N (Frekans)	%
Erkek	32	53,3
Kız	28	46,7
Toplam	60	100,0

Araştırmaya katılan çocukların eğitim durumları bakımından ilkokul mezunu % 30 (n=18) ve ortaokul mezunu % 70 (n=42)'dir (Tablo 3).

Tablo 3. Örneklemde Yer Alan Çocukların Eğitim Durumları Bakımından Dağılımları

Eğitim Durumları	N (Frekans)	%
İlkokul	18	30
Ortaokul	42	70
Toplam	60	100

Tablo 4. Örneklemde Yer Alan Çocukların Psikolojik Destek Alıp, Almadıklarına İlişkin Dağılımları

Psikolojik Destek Alma Durumu	N (Frekans)	%
Evet	4	6,7
Hayır	56	93,3
Toplam	60	100

Araştırmaya katılan çocuklar içerisinde psikolojik destek alanların sayısı % 6,7 (n=4); almayanların sayısı ise % 93,3 (n=56)'dır(Tablo 4). Görüldüğü gibi, çocukların çok az bir kısmı psikolojik destek almıştır.

Tablo 5. Örneklemde Yer Alan Çocukların Annelerinin Eğitim Durumları Bakımından Dağılımları

Eğitim Durumu	N (Frekans)	%
İlkokul	21	35,0
Ortaokul	7	11,7
Lise	20	33,3
Üniversite	12	20,0
Toplam	60	100,0

Örnekleme yer alan çocukların annelerinin eğitim durumları incelendiğinde; %21'inin ilkokul, %7'sinin ortaokul, %20'sinin lise ve %12'sinin ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür (Tablo 5).

Tablo 6. Örnekleme Yer Alan Çocukların Babalarının Eğitim Durumları Bakımından Dağılımları

Eğitim Durumu	N (Frekans)	%
İlkokul	25	41,7
Ortaokul	11	18,3
Lise	15	25,0
Üniversite	7	11,7
Bu soru hakkında bir şey belirtmeyen	2	3,3
Toplam	60	100

Örnekleme yer alan çocukların babalarının eğitim durumları incelendiğinde; %41,7'sinin ilkokul, %18,3'ünün ortaokul, %25'inin lise ve %11,7'sinin ise üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Ayrıca, çocukların %3,3'ünün ise babalarının eğitim durumu hakkında bilgi vermediği belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 7. Örnekleme Yer Alan Çocukların Kardeş Sahibi Olup Olmadıklarına Göre Verdikleri Cevaplar Bakımından Dağılımları

Kardeş Sahibi Olma	N (Frekans)	%
Evet	43	71,7
Hayır	17	28,3
Toplam	60	100,0

Örnekleme yer alan çocukların kardeş sahibi olma durumları incelendiğinde %71,7'sinin, kardeşinin olduğu, %28,3'ünün ise kardeş sahibi olmadığı görülmüştür (Tablo 7).

4.2. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Grubundaki Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyleri

Bu bölümde araştırmaya katılan anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin evlilik çatışmalarını algılama düzeylerine ilişkin bulgular ve bunları etkileyen faktörler yer almaktadır.

4.2.1. Çocukların Yaşlarına Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 8. Yaş Değişkenine Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Kruskal –Wallis Testi Sonuçları.

Yaş	n	Sıra ort.	Sd	χ^2	P
2002 yılı doğumlu	11	19,64	3	2,355	,502
2003 yılı doğumlu	12	27,13			
2004 yılı doğumlu	13	24,69			
2005 yılı doğumlu	13	27,88			

Tablo 8 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların ebeveynleri arasındaki çatışmayı algılama düzeylerinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 2,355, p>0.05$).

4.2.2. Çocukların Cinsiyetine Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 9. Cinsiyet Değişkenine Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin t Testi Sonuçları.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Çatışma	Kız	27	30.48	9.889	-,656	0,515
Algısı	Erkek	22	32.55	12.149		

Tablo 9 incelendiğinde boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların ebeveynleri arasındaki çatışmayı algılama düzeyinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Kız çocuklarının çatışma algısı puanı $x=30,48 \pm 9,889$ iken; erkek çocukların çatışma algısı puanı $x= 32,55 \pm 12,149$ olmuştur.

4.2.3. Çocukların Eğitim Durumlarına Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 10 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların ebeveynleri arasındaki çatışmayı algılama düzeyinin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($U= 210, 500, p>0.05$).

Tablo 10. Çocukların Eğitim Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları

Eğitim durumu	N	Sıra Ortalaması.	Sıra Toplamı	U	p
İlkokul	13	26,81	348,50	210,500	,594
Ortaokul	36	24,35	876,50		

4.2.4. Çocukların Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 11. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Ebeveynlerinin Çatışmasını Algılamalarına İlişkin t Testi Sonuçları.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Çatışma Algısı	Evet	4	28,50	14,821	-,553	,583
	Hayır	45	31,67	10,658		

Sadece 4 çocuğun psikolojik destek aldığını ifade etmesi nedeniyle bu karakterin alt ölçekleri olan çatışmazlık özelliği, kendini suçlama ve tehdit ölçekleri en sonda bulgular kısmında ayrı ayrı değerlendirilmiştir (Tablo 28 ve 29).

4.2.5. Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Çocukların Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 12. Anne Eğitim Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Kruskal –Wallis Testi Sonuçları.

Anne Eğitim Durumu	N	Sıra ort.	sd	χ^2	p
İlkokul	15	23,17	3	0,941	,815
Ortaokul	7	28,93			
Lise	17	24,15			
Üniversite	10	26,45			

Tablo 12 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların ebeveynleri arasındaki evlilik çatışmasını algılama düzeyinin Anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol

edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2(3)=0,941, p>0.05$).

4.2.6. Babalarının Eğitim Durumuna Göre Çocukların Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 13. Baba Eğitim Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Kruskal –Wallis Testi Sonuçları.

Baba Eğitim Durumu	N	Sıra ort.	sd	χ^2	p
İlkokul	21	24,64	3	2,318	,509
Ortaokul	9	29,00			
Lise	11	20,55			
Üniversite	6	20,58			

Tablo 13 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların ebeveynleri arasındaki evlilik çatışmasını algılama düzeyinin baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2(3)=2,318, p>0.05$).

4.2.7. Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamaları

Tablo 14. Kardeşe Sahip Olmasına Göre Anne ve Babalarının Evlilik Çatışmasını Algılamalarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları

Kardeşe sahip Olma	N	Sıra Ortalaması.	Sıra Toplamı	U	p
Evet	38	25,32	962,00	197,000	,774
Hayır	11	23,91	263,00		

Tablo 14 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların ebeveynleri arasındaki evlilik çatışmasını algılama düzeyinin kardeşe sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($U= 197,000$, $p>0.05$).

4.3. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Grubuna Sahip Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

4.3.1. Yaşa Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 15. Yaş Değişkenine Göre Durumluk Kaygı Duyumuna İlişkin Kruskal–Wallis testi Sonuçları.

Yaş	n	Sıra ort.	sd	χ^2	p
2002 yılı doğumlu	13	20,19	3	5,441	,142
2003 yılı doğumlu	11	35,23			
2004 yılı doğumlu	14	28,04			
2005 yılı doğumlu	17	29,26			

Tablo 15 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların Durumluk kaygı düzeyinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 5,441$, $p>0.05$).

4.3.2. Cinsiyete Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 16.Cinsiyet Değişkenine Göre Durumluk Kaygıya İlişkin t Testi Sonuçları.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Durumluk Kaygı	Kız	30	40,57	11,693	1,154	0,254
	Erkek	25	37,12	10,167		

Tablo16 incelendiğinde, boşanma sürecindeki aileye sahip çocukların durumluk kaygı düzeyinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Kız çocuklarının çatışma algısı puanları ortalaması $\bar{X}=40,57$ iken; erkek çocukların çatışma algısı puanları ortalaması $\bar{X}= 37,122$ 'dir.

4.3.3. Eğitim Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 17. Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Duyumlarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları.

Eğitim durumu	n	Sıra Ortalaması.	Sıra Toplamı	U	P
İlkokul	18	29,47	530,50	306,500	,634
Ortaokul	37	27,28	1009,50		

Tablo 17 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların durumluk kaygı düzeyinin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (U= 306, 500, $p>0.05$).

4.3.4. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 18. Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Durumluk Kaygı Durumuna İlişkin t Testi Sonuçları.

	Psikolojik Destek Alma Durumu	N	X	Ss	t	p
Durumluk Kaygı	Evet	4	28,50	14.821	-,553	,583
	Hayır	45	31,67	10,658	-,418	,702

Sadece 4 çocuğun psikolojik destek aldığı ifade etmesi nedeniyle bu karakterin alt ölçekleri olan çatışmazlık özelliği, kendini suçlama ve tehdit ölçekleri en son kısımda bulgular kısmının sonunda değerlendirilmiştir.

4.3.5. Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 19. Anne Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Durumlarına İlişkin Kruskal –Wallis testi Sonuçları.

Anne Eğitim Durumu	N	Sıra ort.	sd	χ^2	P
İlkokul	20	28,58	3	,340	,952
Ortaokul	6	27,58			
Lise	17	26,32			
Üniversite	12	29,63			

Tablo 19 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların durumluk kaygı durumu düzeyinin anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 0,340$, $p>0.05$).

4.3.6. Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 20. Baba Eğitim Durumuna Göre Durumluk Kaygı Durumları Kruskal –Wallis testi Sonuçları.

Baba Eğitim Durumu	n	Sıra ort.	sd	χ^2	P
İlkokul	24	26,10	3	2,220	,528
Ortaokul	9	30,83			
Lise	13	29,50			
Üniversite	7	20,50			

Tablo 20 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip durumluk kaygı durum düzeyinin baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 2,220$, $p>0.05$).

4.3.7. Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Çocukların Durumluk Kaygı Durumu

Tablo 21. Kardeşe Sahip Olmasına Göre Durumluk Kaygı Durumlarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları.

Kardeşe sahip Olma	n	Sıra Ortalaması.	Sıra Toplamı	U	P
Evet	39	29,49	1150,00	254,000	,282
Hayır	16	24,38	390,00		

Tablo 21 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların durumluk kaygı duyma düzeyinin Kardeşe sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($U= 254,000$, $p>0.05$).

4.4. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Grubuna Sahip Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

4.4.1. Yaşa Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

Tablo 22. Yaş Değişkenine Göre Sürekli Kaygı Durumuna İlişkin Kruskal – Wallis testi Sonuçları.

Yaş	n	Sıra ort.	Sd	χ^2	p
2002 yılı doğumlu	13	20,46	3	3,379	,337
2003 yılı doğumlu	11	30,36			
2004 yılı doğumlu	13	23,81			
2005 yılı doğumlu	13	28,12			

Tablo 22 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların sürekli kaygı duyma düzeyinin yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 3,379, p>0.05$).

4.2.2. Cinsiyete Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

Tablo 23. Cinsiyet Değişkenine Göre Sürekli Kaygıya İlişkin t Testi Sonuçları.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Sürekli Kaygı	Kız	28	41,8571	9,83838	,735	0,466
	Erkek	22	39,9091	8,57410	,747	0,459

Tablo 23 incelendiğinde, boşanma sürecindeki aileye sahip çocukların sürekli kaygı duyma düzeyinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Kız

çocuklarının çatışma algısı puanları ortalaması $\bar{X}=41,8571$ iken; erkek çocukların çatışma algısı puanları ortalaması $\bar{X}= 39,9091$ olmuştur.

4.2.3. Eğitim Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

Tablo 24. Eğitim Durumuna Göre Sürekli Kaygı Durumlarına İlişkin Mann - Whitney U-Testi Sonuçları

Eğitim durumu	N	Sıra Ortalaması.	Sıra Toplamı	U	p
İlkokul	13	26,62	346,00	226,000	,748
Ortaokul	37	25,11	929,00		

Tablo 24 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların sürekli kaygı durum düzeyinin eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır (U= 226, 000, $p>0.05$).

4.2.4. Anne Eğitim Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

Tablo 25. Anne Eğitim Durumuna Göre Sürekli Kaygı Durumlarına İlişkin Kruskal –Wallis testi Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	n	Sıra ort.	sd	χ^2	p
İlkokul	16	28,22	3	1,332	,722
Ortaokul	5	27,30			
Lise	19	22,71			
Üniversite	10	25,55			

Tablo 25 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların sürekli kaygı durum düzeyinin anne eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 0,340, p>0.05$).

4.2.5. Baba Eğitim Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

Tablo 26.Baba Eğitim Durumuna Göre Sürekli Kaygı Durumlarına İlişkin Kruskal –Wallis testi Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	Sıra ort.	Sd	χ^2	P
İlkokul	21	24,02	3	1,546	,672
Ortaokul	9	29,50			
Lise	11	22,95			
Üniversite	7	21,93			

Tablo26 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip sürekli kaygı durum düzeyinin baba eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Kruskal-Wallis testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($\chi^2 (3)= 2,220, p>0.05$).

4.2.7. Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Çocukların Sürekli Kaygı Durumu

Tablo 27. Kardeşe Sahip Olmasına Göre Sürekli Kaygı Durumlarına İlişkin Mann -Whitney U-Testi Sonuçları

Kardeşe sahip Olma	N	Sıra Ortalaması.	Sıra Toplamı	U	P
Evet	36	28,13	1012,50	157,500	,041
Hayır	14	18,75	262,50		

Tablo 27 incelendiğinde, boşanma sürecindeki ailelere sahip çocukların sürekli kaygı durum düzeyinin kardeşe sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.(U= 157,500 p<0.05).

Tablo 28.Çocukların Psikolojik Destek Alma Durumuna Göre Ebeveynlerinin Evlilik Çatışması Algısının Alt ölçeğinde yer alan Çatışmazlık Özellikleri, Kendini Suçlama, Tehdit algısına ilişkin t Testi Sonuçları.

	Psikolojik Destek	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evlilik Çatışmasını Algısı	Evet	4	28,50	14.821	-,553	,583
	Hayır	45	31,67	10,658		
Çatışmazlık Özellikleri	Evet	4	12,7500	7,80491	-,041	,968
	Hayır	53	12,8491	4,46093		
Kendini Suçlama	Evet	4	4,5000	2,51661	-,715	,478
	Hayır	52	5,3462	2,26555		
Tehdit	Evet	4	4,7500	2,50000	,135	,893
	Hayır	52	4,5962	2,17165		

Tablo 28 incelendiğinde, boşanma sürecindeki aileye sahip çocukların psikolojik destek alma durumlarının alt ölçeğinde yer alan çatışmazlık özellikleri, kendini suçlama ve tehdit bakımından istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde çatışmazlık özelliği, kendini suçlama ve tehdit algısında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Psikolojik destek alanlarda çatışmazlık özellikleri $\bar{X}=12,7500$ iken; destek almayanlarda $\bar{X}= 12,8491$ olmuştur.

Psikolojik destek alanlarda kendini suçlama $\bar{X}=4,5000$ iken; destek almayanlarda $\bar{X}= 5,3462$ olmuştur. Psikolojik destek alanlarda tehdit algısı $\bar{X}=4,7500$ iken; destek almayanlarda $\bar{X}= 4,5962$ olmuştur.

Tablo 29.Çocukların Cinsiyetine Göre Ebeveynlerinin Evlilik Çatışması Algısının Alt ölçeğinde yer alan Çatışmazlık Özellikleri, Kendini Suçlama, Tehdit algısına ilişkin t Testi Sonuçları.

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	t	p
Evlilik Çatışmasını Algısı	Kız	27	30,48	9,889	-,656	,515
	Erkek	22	32,55	12,149		
Çatışmazlık Özellikleri	Kız	32	12,9063	4,48193	,1161	,908
	Erkek	25	12,7600	4,97728		
Kendini Suçlama	Kız	32	5,1563	1,88559	-,489	,627
	Erkek	24	5,4563	2,73431		
Tehdit	Kız	29	4,3103	2,18932	-1,061	,293
	Erkek	27	4,9259	2,14702		

Tablo 29 incelendiğinde, boşanma sürecindeki aileye sahip çocukların cinsiyet durumuna göre evlilik çatışması algısı alt ölçeğinde yer alan çatışmazlık özellikleri, kendini suçlama ve tehdit bakımından istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde çatışmazlık özelliği, kendini suçlama ve tehdit algısında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Kızlarda çatışmazlık özellikleri $\bar{X}=12,9063$ iken erkeklerde $\bar{X}= 12,7600$ olmuştur. Kızlarda kendini suçlama $\bar{X}=5,1563$ iken; erkeklerde $\bar{X}= 5,4563$ olmuştur. Kızlarda tehdit algısı $\bar{X}=4,3103$ iken; erkeklerde $\bar{X}= 4,9259$ olmuştur

Tablo 30. Ebeveyn Çatışma Algısı, Durumluk Kaygı Durumu, Sürekli Kaygı Durumu Özellikleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

		Ebeveyn Çatışmasını Algılama	Durumluk Kaygı Duyma	Sürekli Kaygı Duyma
Ebeveyn Çatışmasını Algılama	Pearson Korelasyon Sig (2 -tailed) N	1 49	0,198 0,188 46	0,140 0,377 42
Durumluk Kaygı Duyma	Pearson Korelasyon Sig (2 -tailed) N	0,198 0,188 46	1 55	0,549 ** 0,000 46
Sürekli Kaygı Duyma	Pearson Korelasyon Sig (2 -tailed) N	0,140 0,377 42	0,549 ** 0,000 46	1 50

**p<.01 *p< 0.05

Tablo 30 incelendiğinde, sadece durumluk kaygı durumu ile sürekli kaygı durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, bununda pozitif yönde ve (r: 0,549;P: 0,00) p<0.01seviyesinde anlamlı olduğu görülmektedir. Ebeveyn çatışmasını algılama ve durumluk kaygı durumu arasındaki (r=0,198, p:0,188) ilişkinin ise istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Aynı şekilde ebeveyn çatışmasını

algılama ve sürekli kaygı durumu arasındaki ($r=0,140$ $p:0,377$) ilişkinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre sadece durumluk kaygının artmasıyla, sürekli kaygıda da bir artışın olacağını, yani bu durumun pozitif yönde etkileneceğini söylemek mümkündür. Bu noktada, çocukların yaşadıkları durumluk kaygı düzeyini iyi bir şekilde ele almanın ve gereken sağaltımın sağlanmasının, uzun vadede okul başarısı, akran ilişkileri, vb. yaşamın birçok alanını olumsuz yönde etkileme potansiyeli olan sürekli kaygının uygun zamanda önüne geçilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

V.BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların, ebeveynlerinin evlilik çatışmalarını algılayış düzeyleri ile kaygı düzeyleri arasındaki farklılığı inceleyip ortaya koymak amaçlanmıştır. Ebeveynlerin evlilik çatışmalarını algılayış düzeyleri, kaygı düzeylerinin, anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş arasındaki çocukların cinsiyetinin, yaşının, eğitim durumunun, kardeş sahibi olup olmamasının, anne ve babasının eğitim durumundabir farklılık olup olmadığını görmektedir araştırmanın alt amaçlarındandır.

5.1.1.Araştırmaya Katılan Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların %30'u 2005 doğumlu (9 yaş) ilkököl öğrencileri oluşturmaktadır. 9-12 yaş çocuklarının %53,3 erkek çocuklardan oluştuğu, %46,7'sinin ise kız öğrencilerden oluştuğu, 9-12 yaş çocuklarının eğitim durumunun %70'nin ortaokula devam ettiği, %46,72sinini ilkökula devam ettikleri belirlenmiştir. Anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların %6,7'sinin psikolojik destek aldığı ancak %93,3'ü gibi büyük çoğunluğunun psikolojik destek almadığı saptanmıştır. Bu sonuçlara göre ebeveynlerin var olan boşanma sürecinde eşler arası çatışma ve anlaşmazlıklara odaklandığı, ebeveynlerin çocukların boşanma sürecinin olumsuz etkilenmeleri hakkında yeterli bir bilince ve farkındalığa sahip olmadıkları bu durumun da çocukların yaşam kalitesini düşürdüğü, psikolojik destek birimlerine ulaşılabilirliğinden uzaklaşmasına neden olduğu düşüncesi oluşmuştur. Anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların annelerinin eğitim durumunun %35'nin ilkököl mezunu olduğu, babalarının eğitim durumunun ise %41'nin ilkököl mezunu olduğu belirlenmiştir. Bu durumun ülkemizde boşanma aşamasında olan ebeveynlerin eğitim durumunun düşük olduğunun bir göstergesi olarak değil de eğitim düzeyi yükseldikçe çekişmeli bir boşanma sürecinden çok anlaşmalı yada uzlaşmacı bir yol izledikleri göstergesi olarak değerlendirilmiştir. 9-12 yaş

çocuklarının %71,7'sinin yani büyük bir çoğunluğunun kardeş sahibi oldukları belirlenmiştir.

5.1.2. Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyleri ile Durumluk Sürekli Kaygı Durumu Arasındaki Farklılıkların Belirlenmesinde Sosyo- Demografik Özelliklere Göre Değişimlerinin İncelenmesi

Araştırma kapsamına alınan anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocuklarının, sosyo demografik özelliklerinin ebeveyn çatışmalarını algılayış düzeyi ile durumluk sürekli kaygı durumuna ait özelliklerine ilişkin verilerin dağılımı yer almaktadır.

5.1.2.1. Yaş Değişkeni ile Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi

Araştırmada yaş değişkeni ile anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocuklarının, durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasında $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır.

Yapılan literatür çalışmasında Tuğ (2011), “Özel Öğrenme Bozukluğu, Özel Öğrenme Bozukluğu Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Tanısı Almış Çocuklarda Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Nörogelişimsel, Eğitsel, Kültürel ve Sosyal Özellikleri Temelinde Araştırılması” adlı çalışmasında yaş ve durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasında herhangi bir ilişki bulunamadığı saptanmıştır.

Yapılan literatür çalışmasındaki bulgularda da çocukların yaş gruplarının durumluk sürekli kaygı durumları arasında anlamlı olarak bir farklılığın olmadığı görüşünü desteklemektedir.

5.1.2.2. Anne ve Baba Eğitim Durumu Değişkeni ile Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Durumluk -Sürekli Kaygı Durumu Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi

Araştırmada anne ve baba eğitim durumu değişkeni ile durumluk-sürekli kaygı durumu düzeyleri arasında $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde Demiriz'in (2003) "9-12 yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışmasında annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe çocuklarının kaygı puan ortalamalarının düştüğü saptamıştır. Yine Ulutaş (1999) "Annelerin Öğrenim Düzeylerinin Çocukların Durumluk Kaygı Puan Ortalamaları Üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğunu, farklılığın anneleri lise ve yüksekokul mezunu olan çocuklardan kaynaklandığını belirlemiştir.

Demiriz'in (2003) "9-12 yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışmasında lise ve yüksek öğrenim mezunu olan babaların çocuklarının kaygı düzeylerinin diğer gruplardan daha düşük olduğu saptamıştır. Aral (1997) ve Gümüş (1997) ise anne-baba öğrenim düzeyi düştükçe çocukların kaygı düzeylerinin arttığını tespit etmişlerdir.

Varol (1990) lise son sınıf öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen etmenleri araştırdığı çalışmasında anne-babalarının öğrenim düzeyine göre öğrencilerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olmadığını saptamıştır. Varol (1990) çalışması ile bu araştırmanın sonucunun paralellik gösterdiği düşünülmüştür.

Ulutaş (1999) da baba öğrenim düzeyinin çocukların sürekli kaygı puan ortalamaları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğunu, farklılığın babaları ilkokul ve yüksekokul mezunu olan çocuklardan kaynaklandığını belirlemiştir.

Yapılan literatür çalışmalarındaki bulgulara anne ve babanın öğrenim düzeyindeki artışın çocuklarının kaygı düzeylerini olumlu yönde etkilediği görüşünü desteklemektedir.

5.1.2.3. Kardeşe Sahip Olma Durumu Değişkeni ile Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Sürekli Kaygı Durumu Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi

Anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocukların sürekli kaygı duyma düzeyinin kardeşe sahip olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann -Whitney U testi ile kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. ($U= 157,500$ $p<0.05$). Bu durumun anne baba ayrılığından etkilenen kardeşlerin nerede yaşayacaklarının belirsizliği, kardeşlerin birbirinden ayrılma ihtimali gibi durumların çocukların sürekli kaygı düzeylerini artırmış olabileceğini düşündürmüştür.

Literatür incelendiğinde Demiriz'in (2003) "9-12 yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışmada çocukların kardeş sayıları arttıkça durumluk-sürekli kaygı puan ortalamalarının da arttığı bulunmuştur. Yine Sargın (1990) da lise 1. Ve lise 3. Sınıf öğrencilerinin durumluk sürekli kaygı düzeylerini belirleyip karşılaştırdığı çalışmada kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin kaygı düzeylerinin de arttığını tespit etmiştir. Ulutaş (1999) da on yaş çocuklarının kardeş sayısı arttıkça kaygı düzeylerinin arttığını saptamıştır. Yapılan literatür sonuçlarının yapılan araştırma sonucuyla paralellik gösterdiği düşünülmüştür.

5.1.2.4. Cinsiyet Değişkenine Göre Boşanma Sürecindeki Aileye Sahip 9-12 Yaş Çocukların Ebeveynlerinin Evlilik Çatışması Algısı Alt Ölçeğinde Yer Alan "Çatışmazlık Özellikleri, Kendini Suçlama ve Tehdit" Algısı Arasındaki Farklılığın İncelenmesi

Boşanma sürecindeki aileye sahip 9-12 yaş çocukların cinsiyet durumuna göre evlilik çatışması algısı alt ölçeğinde yer alan "çatışmazlık özellikleri, kendini suçlama ve tehdit" bakımından istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı kontrol edildiğinde $\alpha=0.05$ düzeyinde çatışmazlık özelliği, kendini suçlama ve tehdit algısında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Kızlarda çatışmazlık özellikleri $x=12,9063$ iken erkeklerde $x= 12,7600$ olmuştur. Kızlarda kendini suçlama $x=5,1563$

iken; erkeklerde $x = 5,4563$ olmuştur. Kızlarda tehdit algısı $x = 4,3103$ iken; erkeklerde $x = 4,9259$ olmuştur.

Literatür incelendiğinde Şendil ve Kızıldağ (2003), 5-24 yaş arasındaki çocuk ve ergenlerle yapılan çalışmada, çocukların evlilik çatışmasından algıladıkları tehdit, yaşları büyüdükçe azaldığını saptamıştır.

Atkinson, Dadds, Chipuer ve Dawe (2009), “10-16 yaş çocukların tehdit algısını” inceledikleri çalışmalarında çocukların neden korkup tehdit algıladıklarını araştırmışlar. Ebeveyn çocuk ilişkisindeki bağın zedeleyeceğinden korkmak sadece kızlar için anlamlı bulunduğunu ortaya koymuşlardır. Yine Sakız (2011), “evlilik çatışması algısı ve uyum problemleri arasında anneden algılanan kabul ve red davranışı ile duygusal güvenliğin aracı rolü” çalışmasında, çocukların evlilik çatışmasından algıladıkları kendini suçlama ile uyum problemleri arasında bir ilişkinin bulunmadığını saptamıştır.

Bilişsel-bağlamsal çerçeve modelinde Grych ve Fincham (1990), evlilik çatışmasından algılanan tehdit ve çatışmanın sıklığı, yoğunluğu ve içeriği gibi özellikleri ile uyum problemleri arasında pozitif ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Kızıldağ (2006), araştırmasında tehdit ve çatışma özellikleri ile uyum problemleri arasında pozitif ilişki bulmuştur.

Ulu ve Fışıloğlu (2002) ise Türkiye’de çocukların evlilik çatışmasını algılaması ile içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, çatışma özellikleri ve tehdidin çocuklarda içselleştirme problemleri ile alakalı olduğunu bulmuşlardır.

Yapılan literatür çalışmalarına bakıldığında ebeveyn çatışması üzerine yapılan çalışmalar yoğun, sık ve çözümlenmemiş çatışma algısının çocuklardaki sosyal gelişim zorlukları ile ilişkili olduğunu göstermiştir (Grych, Harold ve Miles, 2003; Akt. Hoşcan, 2010). Yapılan literatür sonuçlarının yapılan araştırma sonucuyla paralellik gösterdiği düşünülmüştür.

ÖNERİLER

Bu çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda bazı öneriler sunulmaktadır.

1) Bu araştırmanın örneklemini İzmir İli Bayraklı Adliyesinde anne ve babası boşanma sürecinde olan 9-12 yaş çocuklar ile sınırlıdır. Bununla birlikte, ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocukların geniş bir yaş aralığında oldukları göz önünde bulundurulduğunda, araştırmanın kapsamını genişletmenin daha genellenebilir sonuçlara ulaşabilmek için yararlı olacağı düşünülmektedir.

2) Bu araştırmanın örneklemini 60 çocuk ile sınırlandırılmıştır. Yapılan çalışma, sadece İzmir Bayraklı Adliyesinde davası görülmekte olan ve hakimler tarafından sosyal çalışma görevlisine yönlendirilmiş olan dosyalar ile sınırlıdır. Bu nedenle, mevcut dosyalarda 9-12 yaş grubunda gelen çocukların sayısı oldukça sınırlı olduğundan, örneklem de sınırlı kalmıştır. Bu nedenle, bundan sonra yapılacak çalışmalarda, örneklemin sadece yönlendirilen dosyalar dışında, başvuru aşamasındaki diğer dosyaları da kapsayacak şekilde ve anlaşmalı boşanma dosyaları da kapsayacak şekilde genişletilmesinin daha geniş bir örnekleme ulaşılması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Örneklemin sayısı arttırıldığında daha genellenebilir sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

3) Bu çalışmada, sadece kardeşi olup olmadığı sorulmuştur. Bununla birlikte, literatürde kardeş sayısı ve sıralamasının çocukların sürekli kaygı düzeyleri üzerinde etkili olduğu yönündeki mevcut bulgular ve bu çalışmada da elde edilen kardeş varlığının kaygı düzeyi ile ilişkili olduğu bulgusu göz önünde bulundurulduğunda, bunun da bir değişken olarak çalışmaya dahil edilmesinin daha kapsamlı ve derinleştirici değerlendirmelere kapı açacağını düşünülmektedir.

4) Bununla bağlantılı olarak, kardeş varlığının aile içerisindeki dinamikleri şekillendirme biçimi de dikkate alındığında, ebeveynlerin özellikle boşanma aşamasında çocukların bireysel etkilenmelerinin dışında aile sistemi içinde kardeş alt sisteminin ne şekilde etkilendiğine ilişkin yeterli farkındalık ve kavrayışa sahip olamadıkları, yaşanan süreç içerisinde daha çok eş alt sistemine

odaklandıkları gözlenmektedir. Bu çalışmada, eşler arası çatışma ve anlaşmazlıklara odaklanılmamış olmakla birlikte, hem literatürden edinilen bilgiler hem de alanda yapılan gözlemler çiftlerin bu süreç ile baş etmekte güçlük çektiklerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, çiftlerin boşanma öncesi, süreci ve sonrasında aile danışmanlığı desteği almalarının, hem birbirleri ile ilişkilerini boşanma sonrasında da daha sağlıklı bir şekilde sürdürebilmeleri, kendilerinin bireysel dayanıklılıklarını arttırmaları, hem de çocukların bu süreçte kendileri ve kardeşleri için hangi kaygıları yaşadıklarını daha iyi kavrayabilmeleri ve gerekli önlemleri alabilmeleri açısından oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir.

5) Bir önceki maddede bahsedilen gereklilik ve çalışmada elde edilen anne babaların eğitim düzeyinin düşük olduğu bulgusu göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynlerin bulundukları süreçte profesyonel desteğe başvurma konusunda yeterli bilgilerinin olmayabileceği veya o süreçte bu gereksinimi yeterince değerlendiremeyebilecekleri göz önünde bulundurularak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yerel teşkilatlanmaları başta olmak üzere, ilgili paydaşlar tarafından yerine getirilmek üzere, adliye gibi, kişilerin ulaşımının kolay olacağı yerlerde bu hizmetleri ücretsiz sağlayabilecek birimlerin kurulmasının ve devletin bu ihtiyacı göz önünde bulunduran politikalar geliştirmesinin, artan boşanma oranları da dikkate alındığında, uzun vadeli olarak toplum ruh sağlığına olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

6) Bu örneklemde, anne babaların eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmüştür. Bu durum, eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlerin boşanmayı tercih ettikleri şekilde değil, eğitim düzeyi yükseldikçe anlaşmalı boşanma ve uzlaşmayı daha çok başardıkları ve bu nedenle dosyaların sosyal çalışma görevlisinin değerlendirmesine gerek kalmadan hakim tarafından karara bağlanmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Bir önceki maddede dile getirilen öneri ile bağlantılı olarak, taraflara aile danışmanlığı çerçevesinde boşanmanın hukuki boyutu, velayet ve şahsi ilişki gibi konularda arabuluculuk destek ve yönlendirmesi sağlanarak uzlaşmaya yönlendirilmelerinin, çocukların ve aynı zamanda tarafların süreci daha az örselenerek ve yara alarak aşmaları açısından yararlı olacağı kanısı oluşmuştur.

7) Ebeveynleri boşanma sürecinde olan çocuklara yaşamda karşılaştıkları her türlü kaygıya yönelik kaygıyı azaltma ve kaygı durumunu destekleme konularında Aile danışma birimlerinin oluşturulmasının yararlı olacağı düşüncesi oluşmuştur.

KAYNAKÇA

- Amato, P. R. (1993), "Children's Adjustment To Divorce: Theories, Hypotheses and Empirical Support", **Journal of Marriage and the Family**, 55 (1), 23-38.
- Aktaş, Özgül, (2011). "Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler" Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı.
- Aydın, Okan, (2009). "Boşanma sürecinde Velayet ile İlgili anlaşmazlık Yaşayan Ebeveynlerin Çocuklarına ilişkin düşünceleri ve Çocukların Boşanmaya Uyum Düzeylerinin İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı.
- Cüceloğlu, D. (2003). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, S., (2010). "Bilişsel Davranışçı Yaklaşımına Dayalı olarak Hazırlanan Sosyal Kaygıyla Başa Çıkma Programının Lise Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Düzeylerine Etkisi" Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı.
- Dercherf, G., Darchis, E. (2010). **Parçalanmış Ailede Çocuk- Ayrılık**. (V.Kara Çev.). İstanbul: Apollon Yayınları.
- Demiriz,S.;Ulutaş,İ. (2003). "9-12 Yaş Çocuklarının Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" **Ege Eğitim Dergisi**. (3),1:1-9.
- Fışıloğlu,H.;Ulu,P. (2004). "Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" **Türk Psikoloji Yazıları**. 7(14)61-75.
- Göktürk, Y. G., (2011). "Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeylerinin Öz Güven ve Bazı Kişisel Demografik Özelliklere göre İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberli ve Psikolojik Danışmanlık anabilim Dalı

- Gülbahçe, A.;Seçer,İ. (2013). “ocuklarda Anksiyete Duyarlılık leğinin Türk Kültürüne Uyarlanması:Güvenirlik ve Geçerlilik alışması” **Middele Eastern & African Journal of Educational Research**, Issue 3,91.
- Hoşcan, Ş. (2010). “9-12 Yaş ocuklarının Evlilik atışmasını Algısı Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkide Ebeveyn Tutumlarının Aracı Etkisinin İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gelişim Psikolojisi Anabilimdalı.
- Karasar, N. (2000). **Bilimsel Araştırma Teknikleri**. İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Küçükkaragöz, H. (2014). **Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi**.*Eğitim Psikolojisi (Ed: B. Yeşilyaprak)*, 11.baskı. Ankara: Pegem Yayınevi
- Köknel, . (2005). **Kaygıdan Mutluluğā Kişilik**. İstanbul:Altın Kitaplar.
- Öngider, Nilgün (2013). “Boşanmanın ocuk üzerine etkileri” Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approches in Psychiatry, 5(2):140-161.
- zyurt, G, (2013). “Triple P Olumlu Anne Babalık Eğitiminin Anksiyete Bozukluğā Olan 8-12 Yaş Arası ocuklarda Ve Evebeyenlerinde Ankisyete Düzeyi Ve Ruh Saėlığā zerine Etkilerinin Araştırıldığı Randomize Kontrollü Bir alışma” Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi ocuk ve Ergen Ruh Saėlığā ve Hastalıkları Anabilim Dalı
- Özsoy, Kıymet, (2014). “Parçalanmış Aileye Sahip niversite ğrencilerinin Anne Baba Tutumlarını Algılama Biçimleri ve İlişkilerle İlgili Bilişsel arpıtmaları” Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığā Anabilim Dalı.
- Sakız, Ebru, (2001). “Evlilik atışması ve Uyum Problemleri Arasındaki İlişkide Duygusal Gvenliğān ve Anne Kabul Red Algısının Aracı Rolünün İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

Şen, Bülent, (2013). “Boşanma Süreci ve Arabuluculuğu” Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

Thayer, E. S., Zimmerman, J. (2003).Ayrılanlar İçin Çocuk Bakımı. (Ü. Türkoğulları, Çev.). Ankara: Arkadaş Yayınevi (2001)

Tarhan, N. (2004). **Boşanmış Aileler ve Çocukları.**

http://www.mcatürk.com/makul_bosanma.htm (05.09.201

Uyar,Ş. (1999). Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci ve Bugüne İlişkin Psikolojik sorunları Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi.

Walczak,Y., Burns, S. (2004). **Boşanma ve Çocuk Üzerine Etkileri.** (Prof. Dr. İ. Ersevim Çev.). İstanbul. Özgür Yayınları.

Yalom, D. Irvin.(Ed.).(2012). **Ankisyete Terapisi.** (B.Büyükdere Çev.). İstanbul: Prestij Yayınları.

Yavuzer,H. (2011). **Ana Baba Okulu.** İstanbul: Remzi Kitabevi.

Zorbaz, Osman, (2013). “Lise öğrencilerinin Problemlı İnternet kullanımının Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü.

İnternet Kaynağı

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (20 Kasım 1989),Çocuk Hakları Sözleşmesi:
Birinci Kısım, Madde1-20

[mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/06/.../19111051_gelisim. do](http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/06/.../19111051_gelisim.do)

<http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf>

EKLER

EK-1: Anne Baba Tutum Ölçeği Kullanım İzni

pinar@mc.metu.edu.tr (pinar@mc.metu.edu.tr)

4/2/2014

Documents

To: hasibeshy@hotmail.com

2 attachments (total 101.1 KB)

Merhaba Hasibe Hanım, Ekli dosyada ölçek ve ölçekle ilgili kısa bir bilgi var. Çalışmanızın sonuçlarından haberdar olmak beni mutlu eder. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

----- Original Message -----

From: HASİBE ERDEN ÇINAR [<mailto:hasibeshy@hotmail.com>]

To: pinar@mc.metu.edu.tr

Sent: Wed, 26 Mar 2014 09:32:44 +0000

Subject: ÇOCUKLARIN EVLİLİK ÇATIŞMASINI ALGILAMASI ÖLÇEK
İÇİN İZİN

Merhaba Pınar hocam, ben İzmir Bayraklı Adliyesinde Sosyal Hizmet Uzmanı olarak çalışıyorum. ayrıca Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilimdalında Yüksek Lisans yapmaktayım.

"Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocuklarının, Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılama Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi" adlı yüksek lisans tez çalışmamda kullanmak üzere "Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği"ni kullanmak üzere izninizi rica ediyorum.

Sosyal Hizmet Uzmanı Hasibe Erden Çınar 0 536 229 31 18
hasibeshy@hotmail.com

EK 2: Spielberger Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri Kullanımı Hakkında

Spielberger Durumluk- Süreklilik Kaygı Envanteri; Özyurt (2013) “Triple P Olumlu Anne Babalık Eğitiminin Anksiyete Bozukluğu Olan 8-12 Yaş Arası Çocuklarda Ve Evebeyenlerinde Anksiyete Düzeyi Ve Ruh Sağlığı Üzerine Etkilerinin Araştırıldığı Randomize Kontrollü Bir Çalışma”, Kayan (2014) “Kaygı Yakınmaları Olan Çocuk Ve Ergenlerde Dikkat Yanlılığı, Yürütücü İşlevler Ve Olumsuz Düşünceler”, Tuğ (2011) “Özel Öğrenme Bozukluğu, Özel Öğrenme Bozukluğu Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Tanısı Almış Çocuklarda Depresyon Ve Kaygı Düzeylerinin Nörogelişimsel, Eğitsel, Kültürel Ve Sosyal Özellikleri Temelinde Araştırması” bilimsel çalışmalarında kullanılmıştır. Ayrıca envantere elektronik ortamda ulaşılması ve envanterin kullanılması mümkündür (mebk12.meb.gov.tr/meb.../03093522_durumlukvesreklkaygıle.doc). Bu nedenle envanter ekte sunulmaktadır.

EK-3: Kişisel Bilgi Formu

Dokuz Eylül Üniversitesi Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi olarak bir araştırma yürütmekteyim. Bu araştırma kapsamında sizden sorulara yanıt vermenizi istenmektedir. Sorular tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacak ve sizlere yönelik olarak değerlendirilmeyecektir. Lütfen bütün soruları cevaplayınız. Eğer bir soruya hangi cevabı vereceğinizden emin olamazsanız, lütfen size en uygun görünen cevabı seçiniz.

Çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederim.

Sosyal Hizmet Uzmanı Hasibe ERDEN ÇINAR

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1.Kaç Yaşındasınız?.....

2. Cinsiyetiniz

1. Kız ()

2. Erkek ()

3. Kaçınıcı sınıfsınız?

1. İlkokul ()

2. Orta okul ()

3. Lise ()

4.Son 6 aydır psikolojik destek aldınız mı?

1. Evet ()

2. Hayır ()

5.Kardeřiniz var mı?

1.Evet ()

2.Hayır ()

6.Annenizin eğitim durumu nedir?

1. İlkokul ()

2. Ortaokul ()

3. Lise ()

4. Üniversite ()

5. Okuma yazma bilmiyor ()

7.Babanızın eğitim durumu nedir?

1. İlkokul ()

2. Ortaokul ()

3. Lise ()

4. Üniversite ()

5. Okuma yazma bilmiyor ()

EK-4:Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılaması Ölçeği

Size, anne ve babanızın evlilik çatışmalarında nasıl davrandıklarını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen, bu cümleleri okuyup bunların annenizin ya da babanızın evliliklerinde çatışma yaşarken benimsedikleri davranışlara ne derece benzediğini, onların tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek “Doğru”, “Bazen doğru/Biraz Doğru”, “Yanlış” ibaresi kullanarak cevaplandırmanız istenmektedir.

		Doğru	Bazen/Biraz Doğru	Yanlış
	Anne-babamın tartışıklarını hiç görmedim.			
	Anne-babam tartışıklarında genellikle sorunu çözerler.			
	Anne-babam sık sık benim okulda yaptıklarım yüzünden tartışır.			
	Anne-babam tartışırken çıldırmiş gibi olurlar.			
	Anne-babam tartışıklarında korkarım.			
	Anne-babamın tartışmaları benim suçum değil.			
	Anne-babam benim bildiğimin farkında değiller ama onlar çok tartışır.			
	Anne-babamın, tartışmaları bittikten sonra bile birbirlerine olan kızgınlıkları devam eder.			
	Anne-babam bir anlaşmazlıkları olduğunda sakince konuşurlar.			
0	Anne-babam tartışıklarında ne yapacağımı bilemem.			
1	Anne-babam yanlarında ben olsam bile birbirlerine sık sık kötü davranırlar.			

2	Anne-babam tartıştıklarında bana ne olacak diye endişelenirim.			
3	Anne-babamın tartışmaları genellikle benim suçumdur.			
4	Anne-babamı sık sık tartışırken görürüm.			
5	Anne-babam bir konu hakkında anlaşılmadıklarında genellikle bir çözüm bulurlar.			
6	Anne-babamın tartışmaları genellikle benim daha önce yaptığım bir şeyle ilgilidir.			
7	Anne-babam tartıştıklarında kötü bir şey olacak diye korkarım.			
8	Anne-babam tartıştıklarında, söylemeseler bile suçlu benim.			
9	Anne-babam çok az tartışır.			
0	Anne-babam tartıştıklarında genellikle hemen barışırlar.			
1	Anne-babam genellikle benim yaptığım şeyler yüzünden tartışır.			
2	Anne-babam tartıştıklarında onları durdurmak için hiçbir şey yapamam.			
3	Anne-babam tartıştıklarında ikisinden birine bir zarar gelecek diye korkarım.			
4	Anne-babam evde sıkça birbirlerinden şikayet ederler.			
5	Anne-babam tartışırken çok az bağırlar.			
6	Anne-babam sık sık ben yanlış birşey yapığında tartışmaya başlarlar.			
	Anne-babam tartışırken bir şeyler kırar veya			

7	fırlatırlar.			
8	Anne-babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine arkadaşça davranırlar.			
9	Anne-babam tartıştıklarında bana da bağıracaklarından korkarım.			
0	Anne-babam tartıştıklarında beni suçlarlar.			
1	Anne-babam tartışırken birbirlerini itip kakarlar.			
2	Anne-babam tartıştıklarında boşanabilirler diye korkarım.			
3	Anne-babam tartışmaları bittikten sonra birbirlerine kötü davranmaya devam ederler.			
4	Anne-babamın tartışmaları genellikle benim hatam değildir.			
5	Anne-babam tartışırken benim söylediğim hiçbir şeyi dinlemezler.			

(Fıfıloğlu,H.; Ulu,P. 2004; Türk Psikoloji Yazıları)

EK-5: Durumluk Kaygı Ölçeği**STAI FORM TX – I**

İsim:.....

Cinsiyet:..... Yaş:..... Meslek:..... Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		HİÇ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIİYLE
1.	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
.	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
	Su anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
.	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
	Şu anda hiç keyfim yok	(1)	(2)	(3)	(4)
	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
.	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)

	Şu anda kaygılıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
0.	Kendimi rahat hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
1.	Kendime güvenim var	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Şu anda asabım bozuk	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Çok sinirliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
5.	Kendimi rahatlamış hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
6.	Şu anda halimden memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Şu anda endişeliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
8	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
9.	Şu anda sevinçliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
0.	Şu anda keyfim yerinde.	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-6: Sürekli Kaygı Ölçeği**STAI FORM TX – 2**

İsim:.....

Cinsiyet:..... Yaş:..... Meslek:.....

Tarih:...../...../.....

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da o anda nasıl hissettiğinizi ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

		Hemen hemen hiçbir zaman	Bazen	Çok zaman	Hemen her zaman
1	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
5	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
	Genellikle sakin, kendine hakim	(1)	(2)	(3)	(4)

7	ve soğukkanlıyım				
8	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
10	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Herşeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
12	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Genellikle kendimi emniyette hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
14	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
15	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
16	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
18	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
20	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor	(1)	(2)	(3)	(4)

EK 7: Araştırma Ön Uygulama İzni

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

SAYI: 47855647/044
KONU: Tez Uygulaması

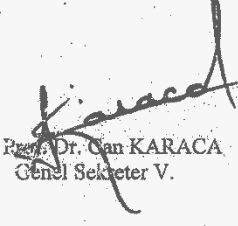
18.12.2014 * 02919

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İLGİ: a) 27.10.2014 tarih ve 67493393.302.03.01/2100-2101-2099 sayılı yazılarınız.
b) Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 05.12.2014 tarih ve 93586998/24561/52855-52856-25857 sayılı yazıları.

Enstitünüz Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencileri Nuray SALMAN DURMAZ'ın "Boşanma Sürecindeki Çiftlerin Problem Çözme Becerileri ile Otomatik Düşünceleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Hasibe ERDEN ÇINAR'ın "Anne ve Baba Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocukların, Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılayış Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: İzmir İli Örneği", Gözde ÖZTÜRK'ün "Boşanma Sürecindeki Kadınların Bağlanma Stilleri ile Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez çalışmalarına ilişkin uygulamaya yapma isteklerinin, ilgililerin muvafakatine bağlı olduğundan bu hususta karar verilmesine yer olmadığı hakkındaki Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'ndan alınan ilgi (b)'de belirtilen yazı fotokopileri ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinize ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Can KARACA
Genel Sekreter V.

Eki: -İlgi (b) yazı fotokopileri (3 sayfa)

Hasibe Erden Çınar

Cumhuriyet Bulvarı No:144 / 35210 Alsancak İzmir/TÜRKİYE /Yerel Dilgi İşleri İhtalat: R.CÖRSÜ Şb.Md.V.
Telefon : +90 (232) 464 31 23 Faks: +90 (232) 412 14 03
e-posta : rcorsu@deu.edu.tr Elektronik adı: www.deu.edu.tr

EK 8: Araştırma Esas Uygulama İzni

T.C.
HAKİMLER VE SAVCILAR YÜKSEK KURULU
Genel Sekreterliği

Sayı : 93586998/24563/52857

05/12/2014

Konu :

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 04/11/2014 tarihli ve 2409 sayılı yazı.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitim ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hasibe ERDEN ÇINAR'a "Anne ve Babası Boşanma Sürecinde Olan 9-12 Yaş Çocukların, Ebeveynlerinin Evlilik Çatışmalarını Algılayış Düzeyleri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: İzmir İli Örneği" konulu tez çalışması kapsamında İzmir Adliyesi Aile Mahkemelerine bağlı çalışan Aile Mahkemesi Uzmanlar Odasında uygulama çalışması yapması hususunda izin verilmesini talep eden ilgi yazı Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesince görüşülerek,

Uygulama çalışmasına konu işlem 9-12 yaş arası çocukların velilerinin izni ile yapılabileceğinden, karar verilmesine yer olmadığına 04/12/2014 tarih ve 2742 sayılı karar verilmiştir.

Bilgi edinilmesini rica ederim.

Serdar Mutta

Serdar MUTTA
Hâkim
Genel Sekreter Yardımcısı

Bu belge, 5070 sayılı Kanun hükümlerine uygun olarak elektronik imza ile imzalanmıştır.

Konya Devlet Karayolu Üzeri No:70 Beşevler/ANKARA Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat: Arif ARSLAN Şube Müdürü
Telefon : (0 312) 204 13 98 - 13 74 e-posta : hsyk.islemleri@hsyk.gov.tr